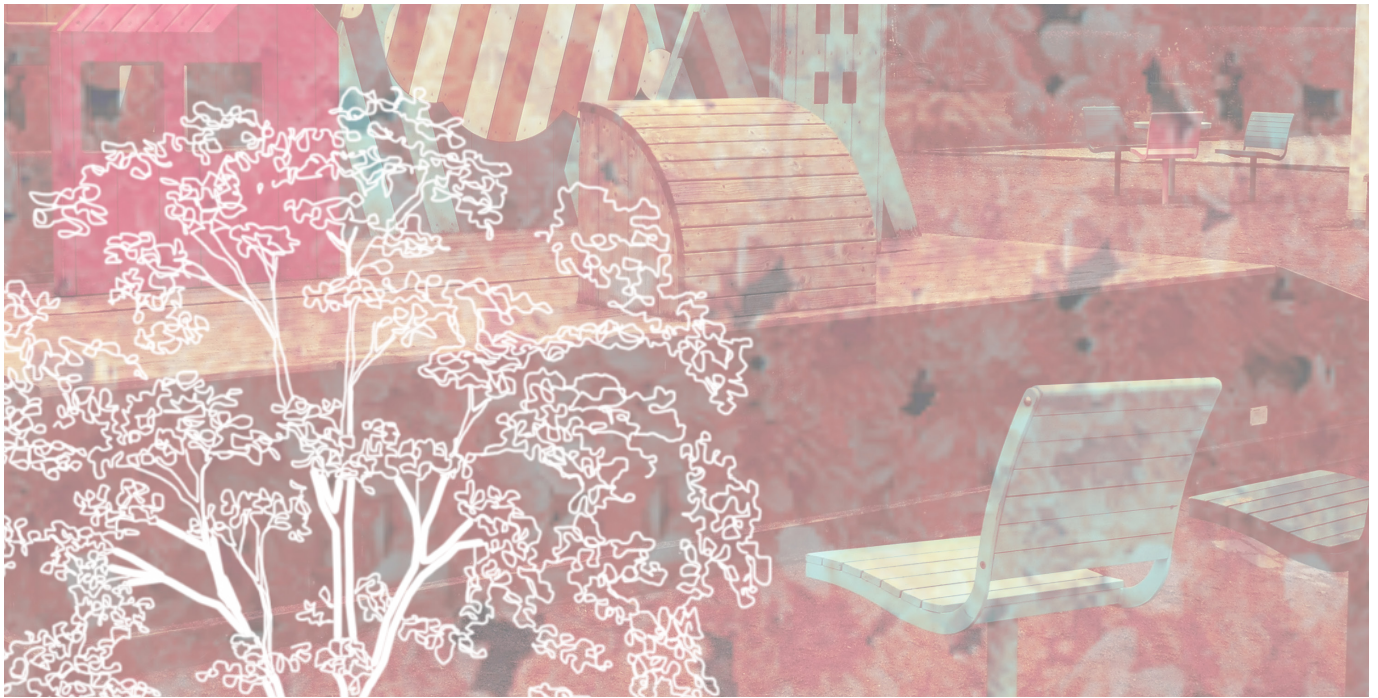

DEN FÖRÄNDERLIGA LEKPLATSEN

BARN S MÖJLIGHETER ATT
PÅVERKA SIN LEKMILJÖ

Den föränderliga lekplatsen - Barns möjligheter att påverka sin lekmiljö

The changeable playground - Childrens possibilities to change or modify their play environments

Författare | Elin Arai

Handledare | Eva Kristensson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator | Maria Kylin, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. examinator | Linnea Fridell, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning | 30 hp

Nivå och fördjupning | A2E

Kurstitel | Independent Project in Landscape Architecture

Kurskod | EX0846

Program/utbildning | Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort | Alnarp

Utgivningsår | 2020

Omslagsbild | Elin Arai

Elektronisk publicering | <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord | påverkbar lekplats, lekmiljö, löst material, loose parts, påverkbara lekredskap, Malmös temalekplatser

SLU | Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

FÖRORD

Detta examensarbete är skrivet inom ramen för landskapsarkitektprogrammet på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Mitt intresse för naturen i staden fick mig att fundera på barns uppväxtplatser och vilka lekmiljöer som finns att tillgå för dem i en stad som Malmö. Ett urbant landskap har stor nytta av att naturen är närvarande, inte minst för barnen att upptäcka och leka i. Det finns många goda exempel men det finns också många platser där man kan göra så mycket mer för lekmiljön.

Jag vill passa på att tacka Eva Kristensson för hennes engagemang som handledare och som har hjälpt mig att hitta riktning under arbetet med den här uppsatsen.

Jag vill också tacka min familj som har uppmuntrat och stöttat mig under arbetets gång. Ett speciellt tack till mamma och Jon.

Elin Arai

SAMMANDRAG

Uppsatsen undersöker föränderlighet och möjligheten att påverka som en kvalitetsaspekt av lekmiljön. I tidigare studier av barns lekmiljöer har det konstaterats att miljöer som inte är statiska utan som går att förändra är en kvalitet för leken. I en urban miljö där traditionella lekmiljöer för barn som lekplatser och skolgårdar allt mer begränsas är kvaliteten på sådana platser viktiga.

Arbetet består av tre delar; en litteraturstudie, platsanalyser av lekplatser samt gestaltungsförslag. Litteraturstudien diskuterar olika lektypers krav på lekmiljön utifrån Piagets lektyper samt vad den fysiska miljön kan erbjuda leken. Arbetets andra del är en studie av tre av temalekplatserna i Malmö där lekmiljöernas påverkbarhet analyseras. Temalekplatserna är en satsning från Malmö stad där tanken är att erbjuda unika och platsspecifika lekmiljöer som de mer traditionella när-, områdes- och stadsdelslekplatserna inte erbjuder. Resultatet av de två delarna presenteras i den tredje delen där ett antal förslag för hur aspekter för påverkbara lekmiljöer med enkla medel kan gestaltas för offentliga lekplatser.

I uppsatsen diskuteras aspekter som är intressanta vid utformning av påverkbara lekmiljöer; löst material, lösa markmaterial, lekredskap som går att förändra och interaktivitet med ljud och ljus. Tillgången till lösa material, som pinnar och kottar, kan stimulera till konstruktions- och symbollek. En variation av lösa markmaterial, som sand och barkflis, kan vara värdefullt i övningslek. Lekredskap som går att förändra, som en grävsropa, kan stimulera övningsleken ytterligare.

Det finns svårigheter med att införa löst material på obemannade offentliga lekplatser. En variation av vegetation är ett bra sätt att tillföra löst material till lekplatser. I arbetet föreslås även lekredskap för sandlek, kojor för att stimulera till kojbyggen samt ljus till skugglekar för att öka möjligheten till påverkbarhet i lekmiljöer.

ABSTRACT

This paper examines the possibility to change or modify play environments as a quality aspect. In previous studies of children's play environments, it has been found that environments that are not static but which can be changed are a quality for play. In an urban context where traditional play environments for children such as playgrounds and school yards are increasingly restricted, the quality of such places is important.

The paper consists of three parts; a literature study, site analyzes of playgrounds, and a number of design proposals. In the literature study different play types' demands on the play environment are discussed, based on Piaget's play theory, as well as what the physical environment can offer to the play. The second part is a study of three of the theme playgrounds in Malmö, where the possibility to affect the play environment is analyzed. The theme playgrounds are a part of the city of Malmö's work to offer unique and site-specific play environments that the more traditional local, area and district playgrounds do not offer. The results of the two parts are presented in the third part, where proposals on how aspects for play environments with possibilities to change or modify can be designed for public playgrounds.

Aspects of interest when designing play environments with a possibility to affect are discussed. These are; loose materials, loose ground materials, play equipment that can be modified and interactivity with sounds and lights. The availability of loose materials, such as sticks and cones, can stimulate construction play. A variety of loose soil materials, such as sand and bark chips, can be valuable in play. Play equipment that can be changed, like an excavator, can further stimulate play.

There are difficulties with introducing loose materials in public playgrounds without staff or supervision. A variety of vegetation is a good way to add loose materials to playgrounds. The paper proposes play equipment for sand play, a hut construction to stimulate construction play and light for play with shadows to increase the possibility to affect play environments.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
Bakgrund	2
Syfte och mål	4
Frågeställningar	4
Metod och tillvägagångssätt	4
Litteraturstudie	5
<i>Del 1</i>	5
<i>Del 2</i>	5
Tre temalekplatser i Malmö	5
<i>Observationer</i>	6
<i>Intervjuer</i>	7
Förslag för en påverkbar lekplats	7
Avgränsning	7
Definition av begrepp	7
 2. LITTERATURSTUDIE	 8
Påverkbara lekmiljöer	9
Del 1. Olika typer av lek och deras krav på platsens egenskaper	9
Övningslek	9
<i>Definition av övningslek</i>	9
<i>Övningslekens krav på platsens egenskaper</i>	10
Symbollek	11
<i>Definition av symbollek</i>	11
<i>Symbollekens krav på platsens egenskaper</i>	12
Regellek	13
<i>Definition av regellek</i>	13
<i>Regellekens krav på platsens egenskaper</i>	13
Del 2. Vad den fysiska miljön kan erbjuda leken	14

Löst material	14
Material som går att konstruera med	17
Lekmiljöer som går att interagera med	18
Sammanfattning litteraturstudie	19
3. TEMALEKPLATSERNA I MALMÖ	21
Analys av temalekplatserna	24
Teaterlekplatsen	25
Observationer från Teaterlekplatsen	26
Analys av Teaterlekplatsen	28
<i>Löst markmaterial</i>	28
<i>Lekredskap som går att påverka</i>	28
Sammanfattning Teaterlekplatsen	29
Djungellekplatsen	30
Observationer från Djungellekplatsen	31
Analys av Djungellekplatsen	32
<i>Löst material</i>	32
<i>En miljö att modifiera</i>	33
Sammanfattning Djungellekplatsen	34
Musiklekplatsen	35
Observationer från Musiklekplatsen	37
Analys av Musiklekplatsen	38
<i>Löst material</i>	38
Sammanfattning Musiklekplatsen	39
Slutsatser	40
Löst material och lösa markmaterial	40
Påverkbara lekredskap	40
Att modifiera rummet i leken	41

4. DEN FÖRÄNDERLIGA LEKPLATSEN	42
Förslag för påverkbara lekmiljöer	43
Lekskog	45
Ljus och skuggor	47
Lek med sand	49
Kojor	51
Sammanfattning	54
 5. AVSLUTNING	 55
Diskussion	56
Metoddiskussion	58
Nya frågor	59
 REFERENSER	 61

1. INLEDNING

INLEDNING

BAKGRUND

I studier av barns lekmiljöer har det konstaterats att miljöer som inte är statiska utan möjliga att förändra, och särskilt en tillgång till 'löst material' som går att påverka, är en kvalitet för leken (Norén-Björn 1977). I en studie av psykologen Eva Norén-Björn (1977) framgick det att barn ofta väljer bort det "färdiga" och "förutsägbara" på en lekplats och att leken kan stimuleras om det till exempel finns rekvisita till leken. Även Fredrika Mårtensson tar upp betydelsen av 'löst material' i sin avhandling *Landskapet i leken*. Jord och vatten liksom pinnar och löv är material som ofta är uppskattade av barn. Värdet av naturlika miljöer med mycket vegetation återkommer i litteraturen, till exempel i Maria Kylins avhandling *Från koja till plan* som bland annat tar upp betydelsen för barn att bygga kojor och att ha möjlighet att skapa sina egna platser. I båda dessa studier har man sett hur den fysiska miljön har betydelse för lekvärdet på platsen.

Under miljonprogramsåren planerades lekplatser ofta utifrån standarder vilket senare kritiserades i olika studier då det visade sig att lekplatserna bland annat var begränsat använda och inte tillräckligt varierande (Jansson & Klintborg Ahlklo 2016). Under den här tiden gjordes även bygg- och äventyrslekplatser som ett alternativ till de standardiserade lekplatserna, som skulle vara just varierande och stimulera leken (Jansson & Klintborg Ahlklo 2016). Med dessa lekplatser och andra typer av lekparker som också hade personal ansågs fördelarna vara den sociala aspekten där barn kunde skapa tillsammans med vuxna, och tillgången till basmaterial som sand, jord, vatten, virke och så vidare (Mårtensson 2004). Liksom byggandet av kojor kan skapandet på bygglekplatser vara ett sätt för barnet att hantera risktagande efter barnets egna förutsättningar (Jansson 2009). Sedan 1970-talet har bygglekplatsen mer eller mindre försvunnit i Sverige och under en lång period behöll lekplatser sin utformning och placering i byggd miljö (Rasmusson se Jansson & Klintborg Ahlklo 2016). Idag begränsas utformningarna av att lekutrustningen har strikta krav på säkerhet.

Paralleller kan dras till en engelsk studie av landskapsarkitekterna Helen Woolley och Alison Lowe (2013) där de så kallade KFC-lekplatserna har studerats. KFC står för Kit, Fence, Carpet och beskriver de standarder som har vuxit fram på engelska lekplatser med statiska lekredskap, staket runt lekplatser och med gummimattor som underlag. I studien kunde författarna se att KFC-lekplatser hade ett lägre lekvärde än andra typer av lekplatser, som till exempel lekplatser med mer vegetation.

Även i Sverige domineras lekplatsutbudet av lekplatser med statiska redskap som gungor, rutschkanor och klätterställningar (Jansson 2009). Märit Jansson beskriver att det sedan en tid tillbaka har vuxit fram en kritik mot denna form av traditionella lekplatser som förutsägbara och tråkiga. För att komma bort från bilden av den förutsägbara och traditionella lekplatsen används ibland nya ord som *playscapes*. På engelska återfinns även *playful spaces*, *opportunities for play*, *playable space*, och *playful landscapes* som alternativ till *playground* som har andra konnotationer (Jansson 2009). De nya orden syftar till en idé om att leken kan ske var som helst med tanke på hur barn använder och upplever sin miljö och att leken inte nödvändigtvis behöver stanna inom en rumsligt avgränsad lekplats. De här begreppen betonar också en lekmiljö som är mindre statisk än den traditionella lekplatsen och som i högre grad är påverkad av landskapets kvaliteter.

I Malmö stad har man fokuserat på *temalekplatser* som går ifrån en standardiserad lekutrustning och där man har skapat platsspecifika lekmiljöer på de olika lekplatserna. Tanken med temalekplatserna är att de ska vara utflyktsmål för barn från hela Malmö och att de ska kunna erbjuda något unikt som de mer traditionella när-, områdes- och stadsdelslekplatserna inte erbjuder. Temalekplatserna är en viktig del av Malmös lekplatsutbud och konceptet står också som inspiration för andra kommuners arbete med att göra nya och spännande lekplatser. För att diskutera hur en lekplats kan vara påverkbar och föränderlig studeras i detta arbete ett antal av Malmös temalekplatser vars ambition är att vara unika och speciella i ett annars likriktat lekplatslandskap. Av den anledningen kan det vara intressant att se om man vid gestaltningen av dem har använt sig av aspekter

kring möjligheter att påverka och förändra och som forskningen har visat som värdefulla för lekmiljön.

SYFTE OCH MÅL

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka föränderlighet och möjligheten till påverkan som en kvalitetsaspekt av lekmiljön. I en urban miljö där traditionella lekmiljöer för barn som lekplatser och skolgårdar allt mer begränsas är kvaliteten på sådana platser viktiga.

Med bakgrund i att en god lekmiljö är en plats som inte är förutsägbar har målet med arbetet varit att komma med ett antal gestaltungsförslag på hur man kan öka förutsättningarna för att lekmiljön ska gå att påverka i leken.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Uppsatsen söker svar på två huvudsakliga frågor. Den första frågeställningen är teoretisk och söker svar i litteraturen och den andra frågeställningen söker svar, dels i empiri genom platsbesök, dels med egna idéskisser. Uppsatsens frågeställningar är:

1. Vilka aspekter är viktiga för att skapa en lekplats som är möjlig att påverka i leken?
2. Hur kan dessa aspekter se ut i en gestaltad lekmiljö?
  - Hur har dessa aspekter gestaltats på temalekplatserna i Malmö?
  - Hur kan dessa aspekter gestaltas?

METOD OCH TILLVÄGÅNGSSÄTT

Uppsatsen består av tre delar. Den första delen är en litteraturstudie av vilka aspekter som är viktiga för att skapa en föränderlig lekplats. I den andra delen har jag sökt konkreta exempel på hur påverkbarhet och föränderlighet ter sig på tre av Malmös temalekplatser. Båda dessa delar utgör en grund för den tredje delen av uppsatsen som består av förslag på hur en påverkbar lekmiljö kan gestaltas.

LITTERATURSTUDIE

Litteraturstudiens syfte har varit att finna aspekter som är viktiga för att skapa en lekplats som är föränderlig och möjlig att påverka. Följande frågor har styrt litteraturstudien:

DEL 1.

1. Vad kräver olika typer av lek av den fysiska miljön?

DEL 2.

2. Vad kan den fysiska miljön erbjuda leken?

3. Vilka aspekter är viktiga för att skapa en god lekmiljö som samtidigt kan ge förutsättningar för en påverkbar och föränderlig lekmiljö?

För att undersöka vilka aspekter som är viktiga för att skapa en föränderlig lekplats tar litteraturstudien avstamp i olika lektyper och dess kopplingar till den fysiska miljön. Del 1 och 2 har olika ansatser där den första behandlar lekmiljön utifrån lekens perspektiv och den andra utgår från platsens egenskaper och vad den kan erbjuda leken. Genom att titta på en plats kvalitet och lekvärde har jag närmat mig frågan om vad den fysiska miljön kan erbjuda leken. För att svara på dessa frågor har jag läst litteratur som behandlar lektyper och dess kopplingar till den fysiska miljön. Jag har använt mig av Jean Piagets lektyper. Litteraturen som jag har använt mig av har framförallt varit Eva Norén-Björns bok *Lek, lekplatser och lekredskap* och Fredrika Mårtenssons avhandling *Landskapet i leken*.

I litteraturstudien har jag sökt med hjälp av Libris, DiVA Portal, SLU-bibliotekets söktjänst Primo samt tidskriften Children, Youth and Environments arkiv (<http://cyenetwork.org>). Jag har använt mig av sökord i olika kombinationer med sökord som *lekplats*, *lekmiljö*, *barn*, *påverkan*, *påverkbarhet*, *föränderlig*, *föränderlighet*, *variation*, *flexibel*, *lekredskap*, *vegetation*, *löst material*, *ljud* osv. Jag har även fått tips om litteratur från min handledare och sökt mig vidare via referenslistor i det lästa materialet.

TRE TEMALEKPLATSER I MALMÖ

Den andra delen av arbetet har varit att studera tre av Malmös temalekplatser. Genom att analysera temalekplatserna har syftet varit att söka konkreta exempel på hur aspekter

funna i litteraturen kan te sig på plats. Ambitionen har varit att lyfta fram de olika sätt att gestalta dessa aspekter för en påverkbar eller föränderlig lekmiljö, där jag har sökt exempel på uttryck för de kategorier av aspekter som jag har funnit som centrala i litteraturstudien.

Temalekplatserna i Malmö har legat i framkant inom gestaltning av lekplatser i Sverige och många kommuner har inspirerats av Malmö stads *Lekplatsprogram* för 2006 och arbetet med temalekplatserna. Då föränderlighet och påverkbarhet har lyfts fram i forskning som en kvalitetsaspekt på lekmiljöer ville jag se hur dessa aspekter hade använts i arbetet med temalekplatserna. Enligt Lena Jungmark som varit delaktig i arbetet med de första temalekplatserna har dessutom föränderlighet varit en tydlig målsättning med flera av temalekplatserna. För att diskutera och hitta exempel på utformningar som kan erbjuda och möjliggöra för en påverkbar och föränderlig lekmiljö kan alltså temalekplatserna vara intressanta att studera.

Det finns 21 temalekplatser i Malmö och jag valde ut tre av dem som i uppsatsen har studerats närmare; Teaterlekplatsen, Djungellekplatsen och Musiklekplatsen. Urvalet gjordes efter en översiktlig genomgång av temalekplatserna där jag på de utvalda lekplatserna hade sett aspekter som var intressanta att studera med tanke på uppsatsens frågeställningar. Min uppfattning var att tre lekplatser kunde bredda och ge analysmaterialet en variation. En fördel med att välja ut endast tre av de 21 temalekplatserna var att kunna studera dem närmare. Olika omgivningar och förhållanden påverkar lekplatserna vilket även gör en jämförelse mellan dem intressant.

OBSERVATIONER

Platsbesöken har gjorts vid minst två tillfällen på respektive lekplats och de har varat mellan 15 till 50 minuter. Vid besöken har jag observerat lekmiljön utifrån aspekterna funna i litteraturen för att se hur de kan se ut i praktiken. När jag har besökt lekplatserna har jag även varit öppen för att ta in vad som sker på platsen just då och hur den fysiska miljön används i eventuella lekar.

INTERVJUER

Jag har också pratat med två landskapsarkitekter som har arbetat med temalekplatserna i Malmö; Lena Jungmark och Sara Fridh. Lena Jungmark gestaltade Djungellekplatsen och Sara Fridh är programansvarig för Malmö stads lekplatser och har bland annat gestaltat Fiskelekplatsen på Varbergssplan. Intervjuerna var ostrukturerade och samtalen handlade bland annat om lekplatsens roll i staden, gestaltning av intressanta lekmiljöer och arbetet med Malmös temalekplatser.

FÖRSLAG FÖR EN PÅVERKBAR LEKPLATS

Under arbetets gång har jag samlat idéer på gestaltningar av lekmiljöer efter inspiration från den litteratur jag har läst och det jag har stött på under platsbesöken. I den sista delen av uppsatsen har jag med inspiration från detta material utvecklat förslag för hur man kan öka möjligheten till påverkbarhet i en lekmiljö. Detta för att försöka svara på min tredje fråga om hur dessa aspekter kan gestaltas. Denna del av uppsatsen är alltså ett resultat av mina reflektioner från litteraturstudien och platsanalyserna.

AVGRÄNSNING

I uppsatsen diskuteras lekmiljöer med ett fokus på offentliga lekplatser som inte utgörs av skolgårdar eller förskolegårdar. Uppsatsen behandlar lekmiljöer i en urban kontext, med fokus på Malmös förutsättningar och lekplatsutbud.

DEFINITION AV BEGREPP

Med studiens tema påverkbarhet menas i uppsatsen en miljö som i leken går att påverka och vars föränderliga egenskaper har betydelse för leken.

2. LITTERATURSTUDIE

PÅVERKBARA LEKMILJÖER

Olika typer av lek kan kräva olika egenskaper hos en plats. Till exempel är kurragömma beroende av att det finns någonting att gömma sig bakom. För andra typer av lekar är den fysiska miljöns utformning mindre viktig och det går att anpassa leken efter omgivningen. I detta avsnitt beskrivs olika typer av lek med hjälp av Jean Piagets lekteori, och vad olika lektyper har för krav på en plats egenskaper. Beskrivningarna av Piagets lektyper är hämtade från Norén-Björn (1977).

Piagets lekteori har varit tongivande inom den utvecklingspsykologiska forskningen sedan 1960-talet. Piaget delar in olika former av lek efter de utvecklingsfaser som barnets tänkande befinner sig i och leken delas in i tre kategorier som kallas för *övningslek*, *symbollek* och *regellek*. Lekteorin har genom åren använts och byggts vidare på och Piagets lektyper har delats in i underkategorier.

DEL 1. OLIKA TYPER AV LEK OCH DERAS KRAV PÅ PLATSENS EGENSKAPER

ÖVNINGSLEK

DEFINITION AV ÖVNINGSLEK

Enligt Norén-Björn (1977) beskriver Piaget övningslek som när barnet upprepar och övar sina rörelser och sinnesintryck. När barnet ska börja gå börjar en fas av utforskning av den fysiska omgivningen som sedan fortsätter hela livet. Exempel på övningslek är att gå uppför en backe och rulla ner, plaska med vatten och att kasta klossar ner i en låda. Norén-Björn lyfter fram att Piagets övningslek är som mest lockande och utvecklande när något både är välkänt men samtidigt innehåller något nytt.

I boken *Förskolepedagogik genom lek* beskriver författarna Fagerli, Lillemyr och Söbstad (2001) "senso-motorisk lek" och "funktionslek" som på många sätt liknar övningsleken. Övningslek förekommer särskilt när barnet är upp till två år och kännetecknas av att

barnet repeterar vissa handlingar för att de njuter av själva funktionen. Ett till begrepp som används för liknande lekar är konstruktionslek (Fagerli, Lillemyr och Söbstad 2001). Konstruktionslek är ett experimenterande med föremål och material; byggande och olika typer av konstruerande. Fagerli, Lillemyr och Söbstad menar att barn vid två års ålder börjar konstruktionsleka men att den blir vanligare i åldrarna 6-15 år.

ÖVNINGSLEKENS KRAV PÅ PLATSENS EGENSKAPER

I övningsleken använder barnet den fysiska miljön där förutsättningar och tillgängliga material har betydelse för vad som kan användas (Norén-Björn 1977). Fredrika Mårtensson beskriver i studien *Landskapet i leken* (2004) hur barn på två förskolegårdar använder sig av den fysiska miljön i leken. På gårdarna har hon observerat och filmat barnens lek och efteråt pratat om det inspelade materialet med barnen. På en av gårdarna beskriver Mårtensson lekar som involverar en kulle. Många av lekarna kretsar kring kullen och den används mest till att promenera över eller springa runt. Den används också till att rulla och snurra nedför och en av de intervjuade beskriver det som det roligaste att göra på gården.

I exemplet beskrivs hur kullen erbjuder en möjlighet för övningslekar som utan de topografiska skillnaderna inte hade varit möjliga att leka. Det här visar att vissa övningslekar har specifika krav på en plats egenskaper. I ett annat exempel beskriver Mårtensson andra övningslekar där olika typer av material är i fokus för leken;

De söker upp och tar tillvara det vatten som ansamlas när det regnar och blandar det med sand, jord, pinnar och annat ”grejs”. Med långsamma rörelser känner de efter hur det känns och tycks njuta av själva kontakten med olika material. Tillfredsställelsen av att iaktta olika förlopp tycks bitvis vara överordnat egna prestationer och sensationer på ett sätt som underlättar turtagning och samarbete. Det värde man sätter på själva aktiviteten tycks leda till att de resultat som uppstår på ett självklart sätt förmodas intressera andra och vara något som de stolt visar upp för varandra. (Mårtensson 2004, s. 81)

Mårtensson beskriver hur barnen använder de material som finns tillgängliga på förskolegården och hur leken går ut på att känna efter hur det känns i kontakten med materialen. Detta belyser hur de material som finns tillgängliga i barnets omgivning styr övningsleken. I en torftig miljö blir möjligheterna mindre att övningslekar uppstår. Eftersom barnet använder det som finns tillgängligt i omgivningen för att utforska den har den fysiska miljöns innehåll och utformning stor betydelse för vilka övningslekar som uppstår och utvecklas.

SYMBOLLEK

DEFINITION AV SYMBOLLEK

Vid 1,5 till 2 års ålder utvecklas barnets förmåga att föreställa sig sådant som inte är närvarande där och då och barnets abstrakta tänkande börjar utvecklas (Norén-Björn 1977). Då kan barnet börja leka symbollekar. Andra termer som används för Piagets symbollek är "social fantasilek", "sociodramatisk lek", "låtsaslek", "rollek" eller "fiktionslek" (Olofsson 1989 se Mårtensson 2004). I symbolleken kan barnet experimentera med sin identitet och utforska sin egna och andras roller genom att låtsas vara någon annan eller låna någon annans egenskaper (Evenshaug och Hallen 2001 se Pettersson 2010). I symbolleken kan en sten bli en bil och den här fasen sammanhänger med den nivå som barnets begreppsbildning ligger på; de första symbollekarna är till exempel att låtsas sova eller att låtsas äta (Norén-Björn 1977). Efter det kommer symbollekar där barnet hjälper någon annan eller gör någonting som en vuxen gjort med barnet. Det kan till exempel vara en lek där barnet matar nallen eller bäddar ner en docka. Knutsdotter Olofsson (2003) lyfter fram att den här typen av symbollek där en nalle eller docka är de som agerar kallas för projektiv lek.

Norén-Björn (1977) beskriver andra symbollekar där barnet kan låtsas göra någonting som någon vuxen gjort, till exempel köra bil eller sopa golvet. Den här typen av symbollek kallas rollek och bygger inte på projektion utan identifikation (Knutsdotter Olofsson 2003). Norén-Björn lyfter fram att barnet i symbollek kan ta upp känslor och bearbeta dem, till exempel göra något som är obehagligt eller svårt; låta dockan gå till tandläkaren

eller sitta på en hög stol. Norén-Björn (1993) beskriver att symbollek oftare sker i mindre grupper och i ensamhet, till skillnad från organiserade lekar som regellekar.

SYMBOLLEKENS KRAV PÅ PLATSENS EGENSKAPER

Norén-Björn (1993) menar att för att skapa goda förutsättningar för symbollekar krävs gott om utrymme att försvinna till och gömma sig i. Även Mårtensson (2004) har observerat detta på förskolegårdarna, där hon också har sett att många vägar in i leken går via fysisk rörelse. Mårtensson beskriver att möjligheten att röra sig mellan olika platser och att klättra i träd fungerar som ingångar till många av symbollekarna som observerades på förskolegårdarna.

Symbolleken behöver också ofta rekvisita, något som de flesta offentliga lekplatser sällan kan erbjuda. Knutsdotter Olofsson (2017) lyfter fram att mindre barn har svårare att lösgöra sig från vad de ser i sin omgivning och att föremålen runt barnen påverkar innehållet i symbolleken. De är alltså i större utsträckning beroende av verklighetsbaserad rekvisita i symbolleken än äldre barn. Hon beskriver hur de lite äldre förskolebarnen använder det som finns till hands till sin symbollek. De har behov av leksaker med brett användningsområde då de inte blir låsta av materialets utseende. Däremot beskriver hon hur detta vänder igen och att skolbarn gärna vill ha riktiga saker med detaljer från verkligheten till sina symbollekar.

Den rekvisita som lekplatser oftast har att erbjuda är naturligt material som är samlat från omgivningarna (Norén-Björn 1977). Mårtensson (2004) beskriver lek på en förskolegård där barnen har använt sig av naturligt material i symbollekar. Leken tar plats i en kantzon med naturmark och på platsen finns det två stenblock, ett stort och ett mindre. Mellan dem finns en eldstad och omkring finns både tallar och lågvuxen vegetation. I barnens lekar kallades det ena stenblocket för ”koja” och ”sjörövarskepp” och uppfattades som en specifik plats på gården. Mårtensson (2004) beskriver att det ibland stod arrangemang av löst material på platsen, som till exempel en träskiva, betongstenar och pinnar. Kring en av tallens rötter, där det bildades hål, samlade barnen olika saker; barr, blad och

kottar som blev mat, och pinnar som användes till jakt och husbygge. Lekar som kretsade kring vardagsrutiner som att äta och sova eller ”mamma och barn-lekar” verkade vara förknippade till platsen. När en grupp flickor som hade lekt på platsen gick iväg tog några pojkar vid och gick in i roller som passade flickornas lek.

I det här exemplet beskriver Mårtensson detaljerat hur barnen använde det lösa materialet på platsen till olika symbollekar. Med teman som sträckte sig från jakt till husbygge kunde det lösa materialet möjliggöra för att fantasifulla lekar tog plats där. Barnen på förskolan kunde med hjälp av sin fantasi låta materialet symbolisera någonting annat i leken och verkade inte styras av materialets utseende.

REGELLEK

DEFINITION AV REGELLEK

I regellekar som kull, kurragömma och fotboll, står den sociala överenskommelsen i centrum (Norén-Björn 1977). Norén-Björn beskriver att när barn kommer upp i skolåldern har de en större förmåga att samordna och ta hänsyn till många aspekter på samma gång. I den åldern söker sig också barnet mer och mer utanför sin familjemiljö och samspelet och vänskapen med kompisar blir ännu viktigare (Norén-Björn 1977).

REGELLEKENS KRAV PÅ PLATSENS EGENSKAPER

Norén-Björn (1977) poängterar att för vissa regellekar, som fotboll och kurragömma, har markutrymmets egenskaper stor betydelse för möjligheten till lek. Mårtensson (2004) betonar att regellekar ofta är bestämda av hur den fysiska miljön kan användas; fotboll kräver en plan yta och ”herre på täppan” kräver en kulle. Men förutom detta är kraven på platsens egenskaper ospecifika jämfört med andra typer av lekar.

En regellek som däremot har mer krav på platsens egenskaper är kurragömma där en del av leken är att utforska platsens egenskaper (Mårtensson 2004). I kurragömma krävs det någonting att gömma sig bakom. I Norén-Björns studie av lekplatser observerades det att en lekplats inte alls lämpade sig för att leka kurragömma på. Leken som föreslogs av ett

barn dog snabbt ut då det varken fanns buskar eller kullar att gömma sig bakom. Norén-Björn lyfter också fram mönster på marken och färgade markbeläggningar som någonting som kan uppmuntra till regellekar som “inte nudda streck” eller “hoppa hage”.

DEL 2. VAD DEN FYSISKA MILJÖN KAN ERBJUDA LEKEN

Vi har nu tittat på vad olika lektyper har för krav på platsens egenskaper och ska nu närma oss relationen mellan lek och plats från ett annat håll; vad kan den fysiska miljön erbjuda leken och samtidigt vara möjlig att påverkas i leken?

I många forskares arbeten diskuteras aspekter som är betydelsefulla för att gestalta en värdefull lekmiljö. Bland dessa beskriver flera av dem förutsättningar för en påverkbar lekmiljö där ‘löst material’ (‘loose parts’) återkommer ofta. I följande avsnitt behandlas definitioner av löst material samt fördelar med att inkludera löst material i lekmiljöer. Därefter behandlas “lösa markmaterial” som i leken går att konstruera med och interaktiva lekmiljöer.

LÖST MATERIAL

Mary Jo Sutton (2011) behandlar det lösa materialets betydelse för barns lek i artikeln *In the Hand and Mind: The Intersection of Loose Parts and Imagination in Evocative Settings for Young Children*. Sutton beskriver hur löst material är hypnotiserande och oemotståndligt för barn att samla, bära och stapla. Löst material blev populärt inom pedagogiken i mitten av 1900-talet men en av pionjärerna, Friedrich Fröbel, var verksam redan på 1800-talet (Sutton 2011). Fröbels kopplade hanterandet av löst material till kognitiv utveckling och hans teorier användes av den tidens nyskapande förskolor i Tyskland (Weston 1998 se Sutton 2011). Han utformade ett “kit” som innehöll trämoduler i olika geometriska former vilket inspirerade den amerikanske leksaksproducenten Milton Bradley och senare pedagogen Maria Montessori. Montessori såg att små barn intensivt utforskade löst material genom att arrangera och flytta på dem. Hon skapade sedan ett eget kit med löst material för att använda i sin undervisning och som kunde hjälpa att stimulera barnens sensomotorik (Sutton 2011). Även Sutton har använt löst material i sitt pedagogiska arbete

med utställningar för barn. Hon ansåg att det behövdes en bättre definition av begreppet och i en arbetsversion definierar hon det såhär;

Loose parts can be any collection of fully movable elements that inspire a person to pick them up, to re-arrange or create new configurations, even realities, one piece or multiple pieces at a time. They can be small or large enough to require multiple hands or full bodies to move them. Loose parts require the hand and mind to work in concert; they are catalysts to inquiry. Loose parts are the flexible edge of an inviting open-ended interactive environment that allows participants to make an imprint of their intention. Experiences with loose parts provide a profound yet playful way for children to form associations between learning and pleasure. (Sutton 2011, s. 409)

Hennes definition är bred och inkluderar material som är i olika storlekar så länge det går att flytta på. Definitionen syftar mer på det lösa materialets betydelse och vad användandet av det kan bidra med till barns lek och lärande. Med löst material finns en flexibilitet som tillåter användarna att skapa utifrån det som efterfrågas vid det givna tillfället.

Även landskapsarkitekten Simon Nicholson (1971) har skrivit om fördelarna med löst material. I artikeln *The theory of loose parts: How not to cheat children* skriver han att barns tillgång till löst material utvecklar deras kreativitet och att barn bör få tillgång till alla möjliga typer av material. Teorin förklarar han såhär; “*In any environment, both the degree of inventiveness and creativity, and the possibility of discovery, are directly proportional to the number and kind of variables in it.*” Han menar att nivån av kreativitet, uppfinningsrikedom och utforskande i leken blir högre i en miljö där det finns olika typer av beståndsdelar och som är öppen för att användas på olika sätt. Förutom löst material tar han också upp element och fenomen som vatten, elektricitet, eld, ljud och rörelse och menar att ett utbud av så många element som möjligt har positiv inverkan på barns kreativitet.

Norén-Björn (1977) har med hjälp av observationer och inventeringar av lekplatser samlat kriterier för vad en god lekmiljö bör erbjuda. Hon ställer tio frågor med aspekter som hon

i sin studie sett som viktiga för en god lekmiljö där en av frågorna är särskilt intressant för den här uppsatsen: "*Är det möjligt att förändra miljön i experimentellt syfte?*" Vad gäller löst material på lekplatser menar hon att löst material kan vara en förutsättning för att vissa lekredskap som planeras in ska gå att använda i leken. Hon beskriver en byggd lekkiosk som oftast var tom vid observationerna, antagligen på grund av att det saknades rekvisita till kiosken. Vid ett tillfälle lekte två barn i kiosken med samlat skräp (som de visste att de inte skulle få plocka) från området och lekte affär. Just lekhus som ska föreställa affärer såg Norén-Björn fungerade dåligt på lekplatser eftersom det fattades löst material till att leka med då det ofta var för städat. Hon såg att lekhusen fungerade avsevärt bättre på bemannade lekplatser där det också fanns tillgång till sopkvastar, möbler, dockor och så vidare.

Mycket av det lösa materialet som finns att tillgå på lekplatser är just naturligt material från vegetationen på plats och från omgivningarna. Det kan vara löv eller kottar som kan fungera som rekvisita för symbollek, som beskrivits ovan. Mårtensson (2004) menar att de yngsta barnen lättare kan ta konkret kontakt med den fysiska miljön med hjälp av löst naturmaterial. Material från naturen beskriver hon också skapar sysslor att samlas kring och gör det lättare för barnen att vistas tillsammans. Genom det har de också saker att förhandla med när de ska samspela och hantera maktspel i gruppen (Mårtensson 2004).

Av flera författare framhålls fördelarna med löst material vara dess flexibilitet - att de möjliggör för användaren själv att bestämma vad materialet ska användas till. Antingen som rekvisita i symbollekar, som material att samlas kring eller förhandla med. Det är positivt i leken, dels i de sammanhang där löst material kan tillgodose olika behov hos olika barn och deras lek, dels eftersom det med en variation av löst material också finns många möjligheter att variera leken på en plats från gång till gång. Nicholson (1971) tar dessutom upp att en variation av löst material uppmuntrar till barns kreativitet och uppfinningsrikedom. En ytterligare effekt av att det finns löst material att tillgå är att barn har möjlighet att hitta material själva och konstruera i utemiljön. Kylin (2004) menar att den möjligheten är betydelsefull för att barn ska uppfatta en plats som sin egen.

MATERIAL SOM GÅR ATT KONSTRUERA MED

Lösa markmaterial som sand, grus och jord har en positiv inverkan på leken eftersom de går att gräva i eller forma och kan också förändras vid regn eller med vatten (Shackell m.fl. 2008). Lösa markmaterial kan alltså vara en förutsättning för konstruktionslek, där material som jord och vatten kan bli lera som går att konstruera med. Förutom konstruktionslek kan lösa markmaterial också främja övningslek och symbollek. Övningsleken kan till exempel främjas av markmaterial som sand och grus som går att sila genom fingrarna eller samla i högar. Markmaterial som barkflis kan med sina former och associationer bli barkbåtar och kan alltså bli en del i symbollekar. (Chronvall 2010 se Backman, Johansson 2018).

På en plats med lösa markmaterial har leken en tendens att bli lugnare och mer kreativ i jämförelse med en plats med hårdgjorda underlag (Shackell m.fl. 2008). Norén-Björn (1977) har dessutom i sina observationer sett att lek med material som går att konstruera med tenderar att vara längre eftersom de inte avstannar på grund av brist på stimulans eller material att variera mellan.

Även vatten är ett populärt inslag i leken (Shackell m. fl. 2008). Det kan vara spännande med vatten att blanda med sand eller jord som ett material till övningslek eller konstruktionslek. Shackell m. fl. (2008) menar att vatten har ett stort värde, framförallt för kreativ lek i kombination med material som sand och jord. Gropar och diken kan som vattensamlare vara värdefulla i en lekmiljö. De menar att plaskdammar har en magnetisk dragkraft för barn och framhåller även vattenpumpen som ett element som kan uppmuntra till interaktivitet, samarbete och kreativ lek. Norén-Björn (1993) menar att vattenlek är bra för barn som har svårt att koncentrera sig eftersom lek med vatten har en lugnande inverkan på barn. Hon tar speciellt upp regnvattnet och smältvattnet från snö som kvaliteter att ta tillvara på, genom att samla upp det och leda det vidare. Ett populärt lekredskap där vatten kan utforskas är vattenslussar. Det är ett mekaniskt-tekniskt lekredskap som är ett vanligt inslag i lekmiljöer. Ett till mekaniskt-tekniskt lekredskap som barn kan använda som redskap för att konstruera med och som ibland förekommer på svenska lekplatser är

grävs kopan. Norén-Björn (1977) menar att grävs kopan är ett lekredskap som barn i låg ålder kan uppskatta att leka med.

LEKMILJÖER SOM GÅR ATT INTERAGERERA MED

Någonting som används allt mer som en del av lekmiljön är ljud. Det finns exempel på ljud-installationer där besökarna är de som själva skapar ljudet. På Musiklekplatsen i Malmö finns det instrument och ljudmakare där barnen kan göra egna ljud och i Helsingborg finns en lekplats där besökare kan spela in sina ljud och sedan spela upp dem (Erlandsson 2010). I tidskriften *Movium Bulletinen* skriver Cerwén (2010) om ljud i stadsmiljön där han menar att vi står inför en utveckling där ljud kommer att användas mer och mer. Liksom utvecklingen har sett ut för ljusdesign under de senaste åren. Cerwén menar att det är viktigt att tänka på vilken roll användaren av platsen har och att ljud som brukaren själv kan styra kan ge ljudet en relevans. Speciellt på lekplatser menar han att interaktivitet med ljud är av stor vikt. Det kan innebära att det finns möjlighet att stänga av eller sätta på ljudet eller förändra dess uttryck på olika sätt.

Även Amanda Backman och Ann-Sofie Johansson (2018) skriver om ljud i lekmiljöer i uppsatsen *Playspots - ett sätt att skapa lekvänliga stadsrum genom punktvisa insatser?*. De instämmer med Cerwén om fördelarna med att inkludera ljud där barnen själva får möjlighet att påverka ljudet och menar att detta skulle kunna bidra till att göra en lekmiljö som är mer hållbar över tid på så sätt att lekmiljön ständigt förnyas med nytt ljud. I sin uppsats föreslår de bland annat att man skulle kunna skapa en intressant lärande lekmiljö där barn med knapptryck kan lära sig om olika saker som att till exempel lyssna på hur olika djur och naturelement låter.

Liksom ljud är ljus något som barn skulle kunna interagera med i en lekmiljö. I Göteborgs stads policydokument *Stadens ljus* diskuteras bland annat ljussättning ur ett barnperspektiv. Göteborgs stad (2015) ser det som viktigt att ljussättning i lekmiljöer utformas på ett interaktivt och lekfullt sätt. Detta för att engagera barnen till egna initiativ där de själva kan påverka och interagera med belysningen. De uppmuntrar också till att planera ljuset

så att blicken fångas på en lägre höjd. Även Backman och Johansson (2018) nämner som förslag att ljusarmaturen kan vara i en lägre höjd så att barnen kan se ljuskällan.

SAMMANFATTNING LITTERATURSTUDIE

En påverkbar miljö kan vara en miljö där det finns löst material som går att modifiera eller konstruera med eller där miljön går att påverka. Behovet av löst material och material som går att modifiera och konstruera med är något som är gemensamt för både övnings- och symbollek. Regellek har däremot mindre behov av löst material och material att konstruera med då den ofta är mer bestämd utifrån hur den fysiska miljön ska användas i leken. Övningslek och symbollek har alltså i större utsträckning behov av en miljö som är mer påverkbar än regellek. I regellekar, som exempelvis fotboll, behövs en boll som visserligen är ett löst material och som går att påverka. Men användningen av bollen är bestämd i fotboll eftersom det finns regler för hur den ska användas i leken.

I det lästa materialet framgår de många positiva effekterna av att inkludera löst material i lekmiljöer. Löst material kan hjälpa samspel och lek mellan barn då det finns konkreta föremål att samlas kring. Om det finns en variation av löst material kan detta också bidra till kreativ lek med en variation av lekmöjligheter. Liksom löst material är även lösa markmaterial som jord, sand och barkflis något som kan stimulera leken. Markmaterial kan användas i övningslek och symbollek, där barn till exempel kan gräva i jord eller forma slott i sanden. Även element som vatten, ljud och ljus kan användas för att skapa lekmiljöer som är påverkbara. Användningen av ljud och ljus, och framförallt interaktivitet i samband med dem, är något som förmodas att integreras allt mer i lekmiljöer.

I litteraturstudien har ett antal aspekter visats sig vara viktiga för att skapa en lekmiljö som är påverkbar. Dessa aspekter som jag tar med mig till observationerna av temalekplatserna är:

- En variation av löst material som går att använda som rekvisita i symbol-, övnings-, och konstruktionslek.
- Lösa markmaterial som går att gräva i och forma med, att använda i symbol, övnings- och konstruktionslek.

- Lekelement som är påverkbara i sig själva eller med tillgång till löst material (exempelvis grävsropa).
- Tillgång till vatten till övnings- och konstruktionslek tillsammans med andra material.
- Påverkbara eller interaktiva lekelement med möjlighet att skapa ljud eller ljus.

3. *TEMALEKPLATSERNA*

TEMALEKPLATSERNA I MALMÖ

Historien om temalekplatserna började på 1990-talet då den dåvarande stads-trädgårdsmästaren Gunnar Ericson beslöt att Malmö stads lekplatser skulle inventeras. Landskapsarkitekterna Lena Jungmark och Ann-Sofi Högborg fick, tillsammans i det då gemensamma kontoret Svenska Landskap AB, förtroendet att inventera och samtidigt utveckla en upprustningsmodell för lekplatserna. I det arbetet växte ett koncept om temalekplatser fram (Jungmark 2018). Jungmark fick senare i uppdrag att utforma temalekplatser och kom med fem förslag på teman; djur, fågel, djungel, vatten och skulptur. I utformningen ville hon komma bort från den traditionella lekplatsen och utmana tanken på vad en lekplats kan vara. Jungmark menar att temat inte är nödvändigt för barnens lek men att temalekplatserna var ett sätt att tänka nyskapande för lekplatserna och för att visa en vilja från stadens sida (Olsson 1998).

Efter det antogs *Program för lek och lekplatser* i dåvarande Gatu- och trafiknämnden i Malmö stad där det konstaterades att Malmös lekplatser var omoderna och att underhållet var eftersatt. Många stod också oanvända, dels på grund av dålig kvalitet, dels på grund av lågt besökande på grund av ett litet antal barn boende i närliggande områden. I lekplatsprogrammet fastlades policys och mål för stadens lekplatser och planeringen för stadens temalekplatser tog sin början. 1997 byggdes den första temalekplatsen och sedan dess har de byggts runt om i staden. Målet är att ha minst två temalekplatser per stadsdel och varje temalekplats är tänkt att ha en upptagning på 1600 barn. Malmö stads basutbud av lekplatser är områdeslekplatser för barn upp till nio år och stadsdelslekplatser för barn upp till tolv år. Av Malmös 230 lekplatser är 21 temalekplatser. Med temalekplatserna vill Malmö stad erbjuda lekplatser med speciella teman och ett unikt innehåll som ska finnas i de större och mer välbesökta parkerna. Malmö stads ambition med temalekplatserna är att de ska vara stadens flaggskepp bland lekplatser och fungera som viktiga mötesplatser i stadsdelen och som utflyktsmål för hela staden. Målsättningen med temalekplatserna är att de ska ”väcka barnens nyfikenhet och stimulera deras fantasi” (Malmö stad 2006, s. 10). Lekplatserna innehåller specialtillverkade lekmaterial och lekskulpturer efter ett tema och som är unika för platsen. De första temalekplatserna riktade sig till barn i skolåldern

men det har visat sig att även förskolor besöker temalekplatserna och därför konstateras det i Malmö stads *Lekplatsprogram* för 2006 att det även bör finnas möjlighet till sandlek, gungor och lekredskap anpassade för de mindre barnen (Malmö stad 2006).

I diskussionen om barns platser i staden nämner bland annat Märit Jansson och Åsa Klintborg Ahlklo (2016) risken med att lekplatser får stå för barnens plats i staden och därmed marginaliserar dem från övriga stadsmiljöer. Som en följd av förtätningen är trenden dessutom att både ytor för offentliga lekplatser och gårdar till skolor och förskolor blir mindre och mindre. Det blir också vanligare att offentliga lekplatser används av förskolor på grund av platsbrist på de egna förskolegårdarna. I en artikel i tidningen *Förskolan* intervjuas förskollärare om Malmös temalekplatser som frekvent besöks av förskolegrupperna. I artikeln framgår det att en anledning till att förskolorna besöker temalekplatserna är på grund av platsbrist på de egna förskolegårdarna (Grönlund 2011). Förskolläraren Nina Bornhager på Annelunds förskola lyfter fram fördelarna med temalekplatserna: *"Det fina med temalekplatserna är att barnen får utforska en sak åt gången och att de kan göra det på många olika sätt. De kan pröva sig fram mer koncentrerat, systematiskt och anpassat än på en vanlig lekplats."* Temalekplatserna verkar alltså kunna erbjuda något som de mer traditionella lekplatserna inte ger. Att de innehåller sådant som är nytt för barnen är också något som lyfts som positivt; *"Temalekplatserna passar perfekt för oss eftersom det finns massor av saker som är nya för barnen. Vi pratar om dem, och det är väldigt bra för språkinläringen."* säger förskolläraren Christel Larsson Lunderquist (Grönlund 2011).

Landskapsarkitekten Sara Fridh som är projektledare samt programansvarig för Malmö stads lekplatser, berättar om planerna för framtida temalekplatser. För närvarande planeras en temalekplats på Ribersborgsstranden och i framtiden ska även en byggas i Oxie. Temalekplatsen i Rörsjöparken ska byggas om med ett nytt tema men fortfarande ha kvar sitt fokus på tillgänglighet. I arbetet med att utforma den har Malmö stad haft workshops tillsammans med forskare, personer som arbetar i skolor och med rehabilitering av barn med rörelsehinder, neurologiska problem och synskador med mera (Fridh 2019).

Fridh (2019) berättar att temat för lekplatserna väljs på olika sätt. Ibland är temat platsspecifikt som med Fiskelekplatsen på Möllevången där det förr fanns en fiskmarknad i närheten. Ibland är temat inriktat på vilken aktivitet man ska göra på lekplatsen, som på Rörelselekplatsen och Musiklekplatsen. Med vissa teman, som djur eller frukt, har inte temat nödvändigtvis någon påverkan på aktiviteterna utan det har mest effekt på hur objekten ser ut.

ANALYS AV TEMALEKPLATSERNA

Vi ska nu titta närmare på tre temalekplatser som ligger utspridda i Malmö och som sinsemellan har olika teman och utformning som skiljer dem åt. De är Teaterlekplatsen, Djungellekplatsen och Musiklekplatsen. Teaterlekplatsen ligger centralt i Malmö och har ett tema som är starkt kopplat till hur lekplatsen är gestaltad. Djungellekplatsen ligger i utkanten av Malmö och var en av de första temalekplatserna som gjordes. Musiklekplatsen ligger i en stadsdelspark och har ett tema som kopplar till en tänkt aktivitet på platsen.

Från litteraturstudien har jag tagit med aspekter som visat sig centrala för att skapa en lekmiljö som går att förändra i leken. Vid mina besök på lekplatserna har följande frågor fungerat som diskussionsunderlag för om och hur aspekterna har funnits på lekplatserna; Finns det:

- En variation av löst material som går att använda som rekvisita i symbol-, övnings-, och konstruktionslek?
- Löst markmaterial som går att gräva i och forma med, att använda i symbol, övnings- och konstruktionslek?
- Lekelement som är påverkbara i sig själva eller med tillgång till löst material (exempelvis grävsropa)?
- Tillgång till vatten till övnings- och konstruktionslek tillsammans med andra material?
- Påverkbara eller interaktiva lekelement med möjlighet att skapa ljud eller ljus?

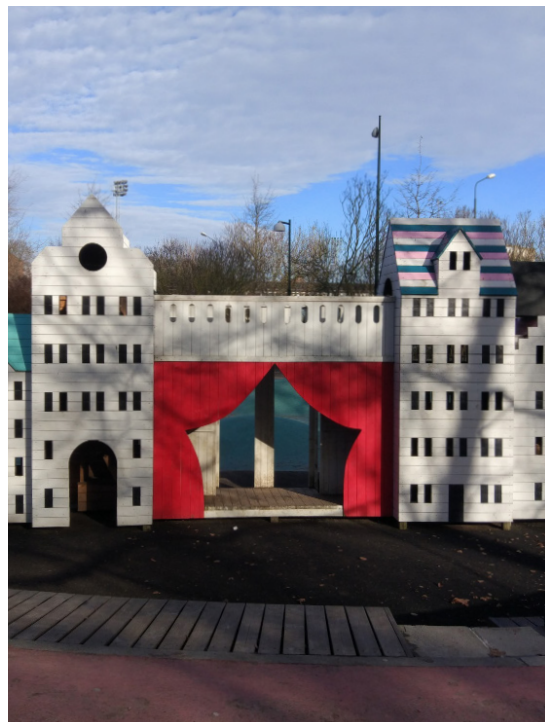
På de studerade lekplatserna tas de frågor upp som är relevanta för respektive plats.

TEATERLEKPLATSEN

Teaterlekplatsen i Pildammsparken anlades 2014 och är designad av scenografen och illustratören Annika Carlsson tillsammans med bland annat landskapsarkitekt Elin Einarsson. Annika Carlsson har förhållit sig till temat på det sättet att det ska vara som att “kliva in i en annan värld för barnen”, som man ofta gör på en teater (Form/Design Center 2014). Entrén till lekplatsen är upplyst och utformad som en foajé med en röd matta som leder in i parken och sedan binder samman de olika delarna. På lekplatsen ligger ett böljande gummiunderlag som grund för ett stort lekhus med rutschkana på den ena sidan och en hängbro på den andra. På ena sidan finns en scen med tillhörande bänkar för publik. Längre in i lekplatsen finns också bland annat en teaterkiosk, gungdjur, sandlek och en snurrteater. På Teaterlekplatsen finns det också instrument i form av en gonggong och ljudrör som går att slå på med en metallpinne.

Bild 1. Ingång till Teaterlekplatsen.

Bild 2. Lekhus med en stor scen, rutschkana och hängbro.

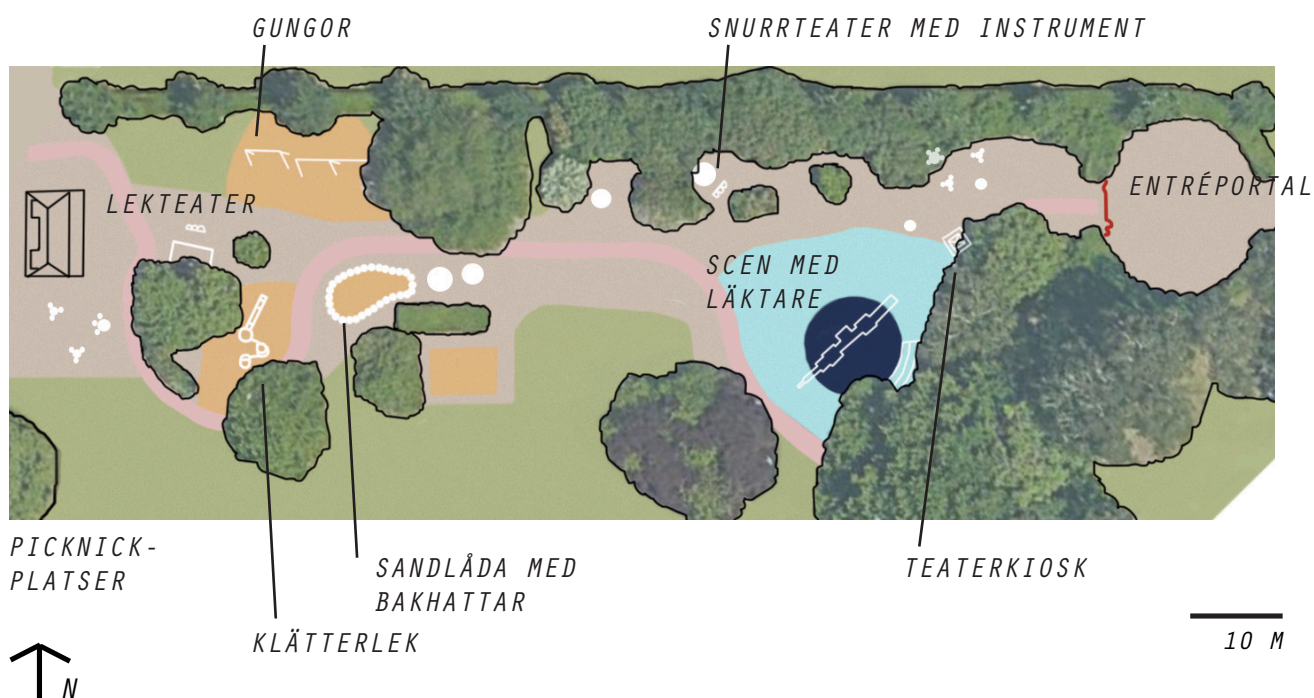

Bild 3. Ungefärlig plan över Teaterlekplatsens utformning.

OBSERVATIONER FRÅN TEATERLEKPLATSEN

Det är soligt på Teaterlekplatsen en kall förmiddag i februari. När jag kommer dit leker tre barn på lekplatsen, alla utspridda vid olika lekredskap med sällskap av vuxna. Ett barn sitter i sandlådan, ett leker i rutschkanan och ett barn gungar. Barnet vid gungorna får efter en kort stund syn på lekteatern med flyttbara kulisserna som är mittemot gungorna. Barnet som är runt två till tre år går med målmedvetna steg mot kulisserna och får hjälp av sin morfar att flytta dem fram och tillbaka. Ett annat barn som leker i rutschkanan verkar

känna av aktiviteten vid lekteatern och går också dit. Bredvid scenen och lekfigurerna leker ett annat barn i buskaget. Där finns det en upptrampad stig där barnet leker och sedan tar sig igenom buskarna ut i Pildammsparken för att komma till sin pappa på andra sidan. Bredvid scenen och lekfigurerna leker ett annat barn i buskaget. Där finns det en upptrampad stig där barnet leker och sedan tar sig igenom buskarna ut i Pildammsparken för att komma till sin pappa på andra sidan.

Bild 4. Scen med flyttbara kulisser.

Bild 5. Figurer som går att snurra på.

Bild 6. Hattkojor i sandlådan med buskage bakom som vetter ut mot Pildammsparken.

ANALYS AV TEATERLEKPLATSEN

LÖST MATERIAL OCH LÖSA MARKMATERIAL

På Teaterlekplatsen finns det några områden med vegetation som kan erbjuda löst material till leken. Vid mina besök ser jag att det finns relativt lite löst material som kommer från vegetation. Detta kan bero på att Teaterlekplatsen är väldigt välbesökt och man kan anta att det på grund av det samlas mycket skräp på platsen som sedan städas bort. I städningen av sådant skräp försvinner säkert också naturligt material. Det har funnits problem med råttor på platsen vilket säkert också påverkar skötselintensiteten. Det lösa markmaterialet som dominerar på Teaterlekplatsen är baksand i sandlådor och markmaterial som stenmjöl som går att gräva i och forma med. Dock är variationen av material att modifiera och konstruera med relativt liten på Teaterlekplatsen vilket kan ha betydelse för övnings-, konstruktions- och symbollek.

Bild 7. Sandlåda gestaltad för att likna ett pärlhalsband.

Bild 8. Vegetation på Teaterlekplatsen.

LEKREDSKAP SOM GÅR ATT PÅVERKA

Det finns även lekredskap som är påverkbara i leken. Det finns en lekteater där det går att flytta kulisser fram och tillbaka. Bredvid den finns figurer som går att snurra på och som föreställer karaktärer på de olika sidorna. Kulisserna går att flytta fram och tillbaka längs med spår i golvet på scenen. Bakgrunden föreställer moln och berg i olika färger och de skjutbara kulisserna föreställer hus och en tågagn. Det är ett annorlunda lekredskap vilket gör det spännande att utforska och kan väcka en nyfikenhet hos besökarna. För den som står uppe på scenen och flyttar på kulisserna är det dock svårt att se vad som ändras

visuellt i scenografin. När man flyttar dem ändras scenen heller inte så mycket, som det hade kunnat vara om formerna tillsammans hade skapat något annat än vad de formade var och en. Det finns inga personer eller figurer på scenen, de lekande blir alltså aktörerna på scenen och kan hänge sig åt symbollek. När jag besöker Teaterlekplatsen en söndag i mars leker ett barn med kulisserna och skjuter dem med kraft ifrån sig för att sedan börja klättra på dem. Det finns alltså flera sätt att använda dem på.

Bild 9 och 10. En av snurrfigurernas olika sidor.

Bredvid scenen finns figurerna, påhittigt gjorda i samma form men med olika karaktärer på de olika sidorna och som inbjuder till symbollek. Även om de är påverkbara på så sätt att de går att snurra på så är de bestämda i vad de föreställer. Liksom scenen är figurerna något som måste ses utifrån för att se hur man ser ut i rollen och får att få en visuell effekt. Höjden är fixerad och alltså kan bara barn i en viss höjd iklä sig rollen. När jag besökte lekplatsen första gången var det ingen som lekte vid figurerna. De barn som lekte på lekplatsen då uppskattade jag var ca 2-4 år gamla och de här figurerna verkar locka barn som är lite äldre än så, när barnen förmåga att i leken inta andra roller har utvecklats.

SAMMANFATTNING TEATERLEKPLATSSEN

Teaterlekplatsen har flera påverkbara lekredskap som är unika och nyskapande. Teaterscenen med flyttbara kulisser har stor potential att inspirera och stimulera till symbollek. Däremot saknar lekplatsen tillgång till löst material som hade kunnat användas som rekvisita till dessa lekar. Lösa markmaterial finns men variationen är liten.

DJUNGELLEKPLATSEN

Djungellekplatsen var en av de allra första temalekplatserna som gjordes och den stod klar 1998. Den är 250 kvadratmeter stor och ligger i ett bostadsområde i Bunkeflostrand i ett grönstråk som sträcker sig från Klagshamnsvägen till stranden. Den är utformad av landskapsarkitekten Lena Jungmark och tanken bakom gestaltningen av lekplatsen var att barnen skulle få möjligheter att få erfarenheter av att leka i natur och att bygga kojor i buskarna i en stadsdel som hade ont om naturmiljöer. Om gestaltningen skriver Jungmark:

Marken formades med höjdskillnader, stigar och platsbildningar, och kringgärdades av ett högt plank med öppningar att krypa in och ut igenom. Repstegar och rep att forcera planket med hängdes upp. Största delen av lekplatsens yta planterades med vide, med inslag av exotiska växter i små täta bestånd. En grotta i betong gjöts på plats, och en stenlabyrint anlades framför. Klättertunnlar över stigarna uppmuntrar till att smyga på varann, och en samling hyddor och sköldpaddor i betong bildar en samlingsplats inne i skogen. (Jungmark 2018)

I en intervju berättar Jungmark (2019) att tanken var att planket runt lekplatsen skulle skapa en tydlig gräns mellan innanför och utanför och därigenom skapa en spänning på platsen. Ursprungstanken var att planket skulle gå längs med alla sidor av lekplatsen men till slut lämnades en sida öppen mot bostadsområdet (Olsson 1998). Tanken var också att en eldstad skulle ligga i mitten av djungeln men på grund av säkerhetsskäl och önskemål om att kunna överblickas fick den flytta ut till en av ingångarna (Olsson 1998). På lekplatsen finns det också en hinderbana och en rutschkana från hög höjd som man når med hjälp av en repstege.

Lekplatsen består till stor del av vegetation och djungeltemat är fritt tolkat på det sätt att vegetationen får stå för karaktären på platsen. Den ena halvan av lekplatsen består nästan bara av vegetation med undantag av de tre träkojorna och två sköldpaddsskulpturer som markerar att det här är en lekplats. Träkojorna passar bra in på platsen och är byggda i en enkel form som även egenbyggda kojor ofta är byggda i. Jungmark (2019) berättar att

tanken med att göra en lekplats styrd av vegetation var att barnen skulle uppmuntras att leka i buskarna. Jungmark berättar hur boende i området var kritiska till utformningen av lekplatsen. Det blev ramaskri och det fanns en oro att buskagen skulle leda till en stökighet i området och att det skulle bli ett tillhåll, och genom detta att huspriserna i området skulle gå ner (Jungmark 2019).

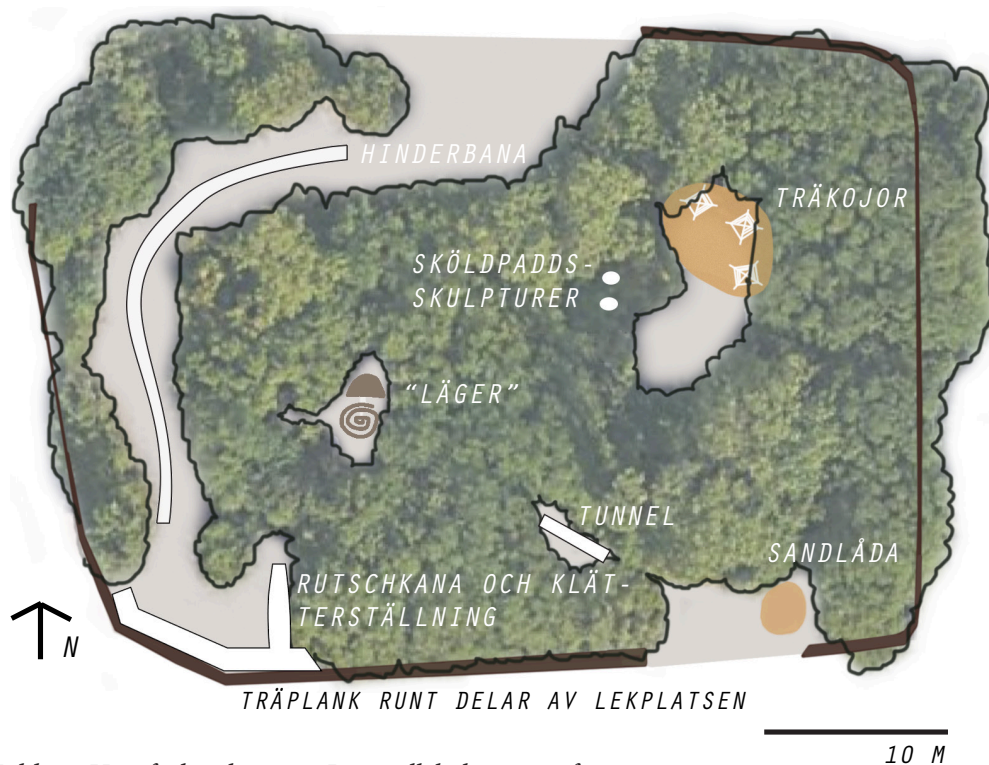

Bild 11. Ungefärlig plan över Djungellekplatsens utformning.

OBSERVATIONER FRÅN DJUNGELLEKPLATSEN

När jag besöker Djungellekplatsen är det en vuxen person och två barn som leker sig igenom platsen. Precis utanför lekplatsen finns ett dike med vatten. Ett av barnen går på stenar i vattnet för att komma över till andra sidan. Hen blir förebrådd av den vuxna och håller på att trilla i men klarar

sig precis. Sällskapet leker vidare genom lekplatsen och tar bilder på varandra på de olika platserna.

Nästa gång jag besöker platsen ser jag att någon har byggt en koja av grenar och pinnar vid en av entréerna.

ANALYS AV DJUNGELLEKPLATSEN

LÖST MATERIAL OCH LÖSA MARKMATERIAL

Eftersom vegetationen är den huvudsakliga delen av utformningen finns det därför också mycket naturligt material att tillgå i leken. Vegetationen bidrar också till mycket löst material att använda i symbollekar. På Djungellekplatsen finns också flera olika lösa markmaterial; strid sand under hinderbanan, baksand i sandlådan, barkflis och jord. Variationen av löst material, både till övnings- och konstruktionslek och till symbollek, är stor på Djungellekplatsen. Det finns också vatten i anslutning till lekplatsen vilket kan ha betydelse för konstruktionslekar där vattnet tillsammans med andra material kan bli material att forma och bygga med. Det finns många pinnar och löv liggandes på marken. Den byggda kojans vid en av entréerna består av pinnar men även avsågade, lite större grenar som möjligtvis har lämnats kvar på platsen efter ett beskärningsarbete.

Bild 12. Spår av lek på Djungellekplatsen.

Bild 13. En byggd koja vid entrén.

Bild 14. Öppning till lekplatsen att krypa in genom.

EN MILJÖ ATT MODIFIERA

Det går att se spår av stigar i vegetationen och öppningar där vegetationen har formats för att barn har skapat sina egna rum på platsen. Trots att det inte var några barn som lekte här när jag besökte platsen kan jag föreställa mig att det är en uppskattad plats för både symbol- och fantasilek och en plats full med egna vrår som går att dra sig undan till. Vegetationen gör att barn kan skapa sina egna lekmiljöer och eftersom lekplatsen är relativt oprogrammerad finns det rum för många aktiviteter. Trots den lilla storleken på lekplatsen upplevs den som stor tack vare att vegetationen är rumsskapande. De olika rummen skulle kunna möjliggöra att många barn skulle kunna leka samtidigt utan att störa varandra. Träkojorna har bra förutsättningar att vara platser för olika typer av lek, ensamlek då de går att dra sig undan till men också social lek då de tre kojorna tillsammans bildar en by. Med tillgång till det lösa materialet som finns på Djungellekplatsen kan kojorna användas på många olika sätt. Det kan bli en affär, ett hem eller någonting helt annat i barns symbollek.

Bild 15. Rumsbildningar i vegetationen.

SAMMANFATTNING DJUNGELLEKPLATSEN

Djungellekplatsen stora kvalitet är miljöns mångsidighet. Vegetationens rumsbildningar passar bra för många typer av lekar och den spännande miljön kan husera symbollekar i alla teman. Det finns vatten i anslutning till lekplatsen och tack vare vegetationen finns det även gott om löst material och även lösa markmaterial. Detta betyder att Djungellekplatsen har många aspekter för en påverkbar lekplats. Lekredskapen på Djungellekplatsen är dock få och med undantag från trähyddorna, som till viss del är påverkbara i symbollekar, är de statiska och inte påverkbara i leken.

Bild 16. Hinderbana med strid sand som underlag.

Bild 17. En samling träkojor.

MUSIKLEKPLATSEN

Musiklekplatsen ligger i Augustenborgsparken i södra Malmö. Lekplatsen ligger omgärdad av träd och buskar som avgränsar den mot bostadskvarteret på ena sidan och parken på de andra. Jämfört med Teaterlekplatsen ser Musiklekplatsen mer ut som en stadsdelslekplats då den inte har ett tema utifrån hur den ska se ut. Här styrs temat istället av aktiviteten på platsen där tanken är att man ska bli nyfiken på att skapa ljud och musik. Förutom de redskap som är till för musikskapande finns det på lekplatsen vanliga gungor och en kompisgunga, en klätterställning med rutschkana, sandlåda med träbord, en snurrkarusell och en gungbräda. De redskap som är ljudskapande är innanmätet av ett piano som fungerar som en harpa, två afrikanska amadindor - xylofoner i trä och musikaliska rör av olika slag.

Bild 18. Instrumenten på Musiklekplatsen.

Gatukontoret i Malmö ville utforma en av temalekplatserna med musik som tema och då den intilliggande Augustenborgsskolan har en musikinriktning passade platsen perfekt. I anslutning till temalekplatsen planerades även en trädgård och i projektet deltog, förutom

Gatukontoret, musiker, boende samt elever och lärare från Augustenborgsskolan (Hedfors, Westerlund 2004). Lekplatsen ritades av landskapsarkitektfirman Svenska Landskap som i sin tur samarbetade med forskare från Malmö Universitet för att ta fram ljudupplevelser för barn (Ekeroth 2011). I en intervju i *Arkitekten* från 2005 säger musikerna Johan Bergström och Leo Nilsson att de ville använda sig av mer abstrakta ljudskapare snarare än konventionella instrument och utmaningen var att göra instrument som skulle vara tåliga nog att hålla på lekplatsen (Ekeroth 2011). Från början användes interaktiv digital teknik på musiklekplatsen där trycksensorer i plastplattor aktiverade ljud, ungefär som ett digitalt piano. Sensorerna var kopplade till en dator i den intilliggande skolan. Bara ett år efter installationen togs de dock ner i samband med att datorn på skolan blev stulen. Även instrumenten utsattes tidigt för skadegörelse (Larsson se Ekeroth 2011). Detta är en utmaning vad gäller att integrera interaktiva lekredskap i offentliga lekmiljöer då utrustningen riskerar att bli stulen eller förstörd men också måste vara hållbar och tålig för användning och påfrestningar.

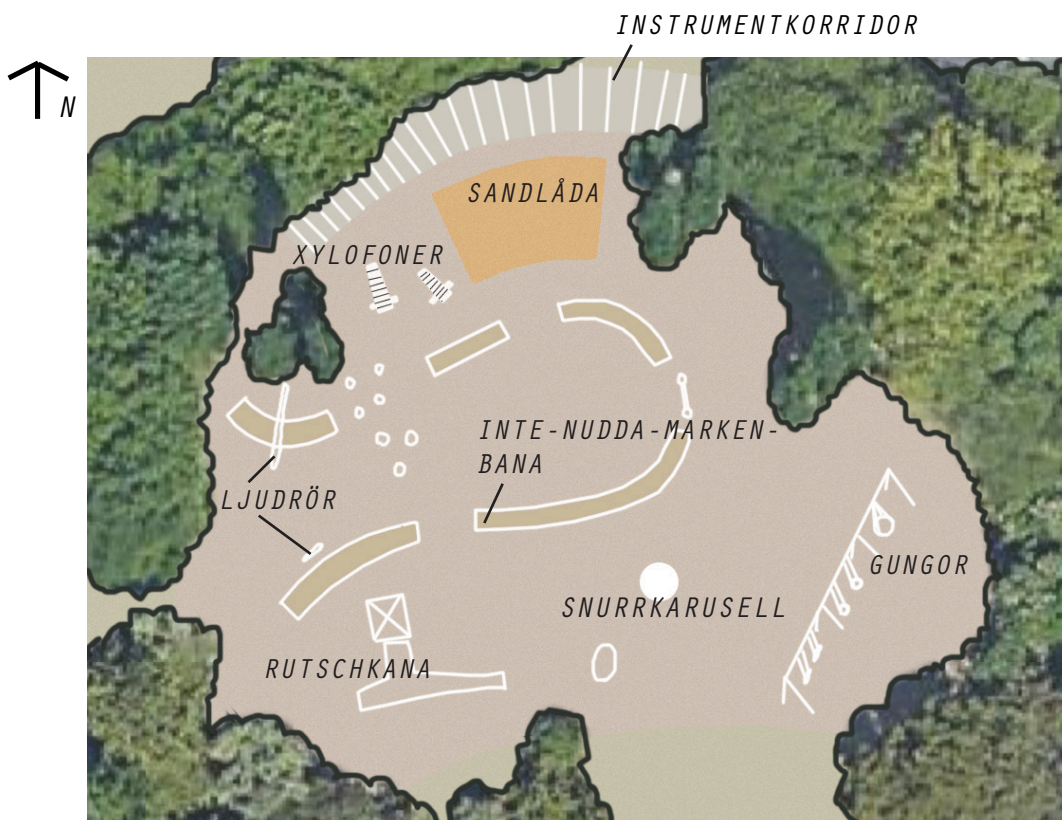

Bild 19. Ungefärlig plan över Musiklekplatsens delar.

10 M

OBSERVATIONER FRÅN MUSIKLEKPLATSEN

När jag besöker Musiklekplatsen en solig lördag i februari är det till en början ingen som använder de ljudskapande elementen, trots att platsen är välbesökt just denna dag. De lekredskap som används under tiden jag är där är gungorna, gungbrädan och snurrkarusellen. Ett barn leker länge vid snurrkarusellen och får då och då sällskap av ett till barn som kommer och går. De redskap som är mest använda är alltså de som på ett eller annat sätt ger rörelse. Jag går till den delen av lekplatsen där instrumenten finns och testar pianot som är upphängt på en av väggarna. En stund senare, när jag fortfarande står bredvid pianot, kommer ett barn fram med sin lekkamrat och visar och berättar för sin kompis hur olika toner spelas på pianot. “- Det här är en ton och det här är

en annan.” Hen verkar ha lärt sig tonerna och vill lära dem vidare till sin kompis, och kanske även för mig som står bredvid. Snabbt säger hen till kompisens “Kom så går vi och leker!”. Efter det klättrar de upp på klätterställningen med rutschkana och spanar på aktiviteterna runt om på lekplatsen.

När jag är på väg att lämna lekplatsen kommer två barn springandes genom en öppning i buskaget och ropar till varandra “Kom så leker vi!” och börjar spela på trummorna för att sedan gå över till träxylofonerna. De verkar göra det medan de tittar mot resten av lekplatsen som för att bestämma sig för vad de ska leka med härnäst.

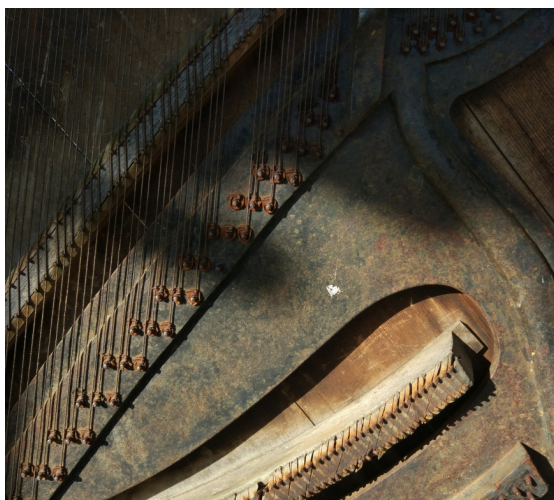

Bild 20. Innanmäte av ett piano.

Bild 21. Musikaliskt rör med underjordisk slang.

LÖST MATERIAL OCH LÖSA MARKMATERIAL

Till skillnad från Teaterlekplatsen finns det relativt mycket löst material på Musiklekplatsen. Dels finns det löst markmaterial i form av jord, stenmjöl och baksand i sandlådor att använda i övnings- och konstruktionslek. Förutom detta markmaterial är det lösa materialet mestadels pinnar och löv som ligger i och kring buskagen på lekplatsen. Men det finns också mycket skräp liggandes där mycket av det har samlats i gången där instrumenten finns, vilket tyder på en lägre skötselstandard än på Teaterlekplatsen. Det lösa markmaterialet och det naturliga materialet skulle kunna användas som rekvisita i symbollekar. Till skillnad från Djungellekplatsen finns det mindre löst material på Musiklekplatsen och även mindre variation av vilka material som finns att tillgå. Det finns inte heller något vatten på lekplatsen som tillsammans med lösa markmaterial kan bidra till konstruktionsmaterial.

Bild 22. Lösa markmaterial på lekplatsen.

Bild 23. Xylofon i trä.

Det som gör Musiklekplatsen speciell är alla ljudskapande element. I övningslek kan instrumenten bidra till en ljudupplevelse som de själva kan påverka. Även i symbolleken kan ljudskapandet bli en betydande del i leken. Instrumenten är dock avskilda från de andra lekredskapen, med undantag från några instrument som flyter ut i resten av lekplatsen. Uppdelningen av instrumenten kan ha betydelse för hur instrumenten används i leken och placeringen av dem får mig att undra på vilket sätt de är tänkta att lekas med. Träxylofonerna och trummorna står mellan rutschkanan och sandlådan och gör att de antagligen är mer attraktiva än de instrument som står under tak lite avskilt från de andra lekredskapen. Vid

mitt besök på platsen var det endast några få barn som spelade på instrumenten. Några av barnen verkade använda instrumenten som en aktivitet för att sätta igång leken, där de kunde spela på instrumenten medan de tittade ut mot aktiviteten på lekplatsen. Men under större delen av tiden som jag var där var det tomt vid instrumenten. En anledning till att instrumenten inte lektes med så mycket skulle kunna vara för att barnen som lekte där bor i närheten. Sannolikt har de provat instrumenten förut och därför är de efter ett tag kanske inte lika intressanta att leka med.

SAMMANFATTNING MUSIKLEKPLATSEN

Instrumenten på Musiklekplatsen är påverkbara på så sätt att de kan frambringa många olika ljud som kan vara en del i barns övnings- och symbollek. Instrumentens placering är dock avskilt från de andra lekredskapen vilket kan påverka hur instrumenten används i lekarna som tar plats på Musiklekplatsen. På lekplatsen finns det vegetation som bidrar med löst material till övnings- och symbollekar, dock finns det även en del skräp på platsen som kan ha betydelse för lekplatsens attraktivitet. Förutom instrumenten finns inga andra påverkbara lekredskap. Det finns en liten variation av löst markmaterial som mestadels består av sand. Vatten finns inte på eller nära lekplatsen.

Bild 24 och 25. Rör med underjordisk slang som leder till en annan öppning lite längre bort på lekplatsen.

SLUTSATSER

LÖST MATERIAL OCH LÖSA MARKMATERIAL

På alla tre studerade lekplatser återfanns både löst material från vegetation och lösa markmaterial. Dessa material var det som i högst grad var påverkbart på platserna. Eftersom Djungellekplatsen mestadels är utformad med vegetation är det också den av de tre lekplatserna som har mest löst material från vegetation att tillgå och även störst variation av löst material. På Djungellekplatsen finns dessutom löst material och lösa markmaterial på samma ställe vilket kan vara positivt för både konstruktions-, och övningslekar. Eftersom Teaterlekplatsen ligger i Pildammsparken och dessutom har några buskage finns även här visst löst material att tillgå. Dock är det på grund av det centrala läget och det höga besöksantalet välstädat på lekplatsen och därigenom försvinner antagligen en del av materialet från vegetationen. Även Musiklekplatsen har löst material från vegetationen på platsen som till skillnad från Teaterlekplatsen till stor del får ligga kvar på platsen. Det betyder tyvärr även att det är förhållandevis skräpigt på Musiklekplatsen.

PÅVERKBARA LEKREDSKAP

På Teaterlekplatsen har formgivarna arbetat mycket med att skapa fantasifulla och kreativa lekredskap vilket också är lekplatsens huvudfokus. Flera av lekredskapen; lekteatern med flyttbara kulisser, figurerna bredvid scenen och snurrteatern har en hög grad av påverkbarhet jämfört med mer traditionella lekredskap som ofta är mer statiska i sin utformning. Trots att de är påverkbara är de dock inte så variationsrika i leken, de kan inte användas på så många olika sätt. De flyttbara kulisserna kan skjutas fram och tillbaka men scenen i sig ändras inte nämnvärt vilket kan försvåra för symbollekar på teatern. Likadant är det med de snurrbara figurerna som har två olika roller för barn att ikläda sig. Det finns en risk att temat på lekredskapen är för begränsade och därför påverkar den variation av symbollekar barn kan leka där. Min uppfattning av Teaterlekplatsens lekredskap är att de på grund av sin strikta tematiska utformning lämnar lite till barnens egna fantasi i leken. För mindre barn som kan behöva förankra leken i det de ser omkring sig och inte har ett lika utvecklat abstrakt tänkande som större barn kan detta dock vara passande då temat kan hjälpa dessa barn att ge sig in i symbollekar. Teaterlekplatsens utformning

är fantasifull och imponerande och markerar att man satsar på stadens lekplatser. Men frågan är hur barn uppfattar lekplatsen och om den mer riktar sig till ett vuxet öga.

När jag besökte Musiklekplatsen användes instrumenten mindre än de andra lekredskapen. De verkade ses mindre som något att leka med än de mer traditionella lekredskapen som gungorna och sandlådan. Kanske kräver lekredskap som instrumenten en miljö där de är mer integrerade med de andra lekredskapen. En temalekplats som Musiklekplatsen kanske till och med skulle dra nytta av att skala av lekredskap och fokusera på de ljudskapande lekelementen där de får ta större plats och inte överskuggas av andra lekredskap, som de till viss del gör på Musiklekplatsen. På en lekplats med få lekredskap, som på Djungellekplatsen, måste barnen vara drivande i leken och det krävs att de använder sin kreativitet och fantasi. På Musiklekplatsen är risken att de mer traditionella lekredskapen gör att barnen väljer bort saker att leka med som kräver att de själva använder sin fantasi. På Djungellekplatsen finns några lekredskap utspridda men den största delen av platsen består av vegetation. Detta tillåter besökaren att utforska platsen på ett mindre förutsägbart sätt då platsen i lekens fantasi kan bli vad som helst.

ATT MODIFIERA RUMMET I LEKEN

Jämfört med både Teaterlekplatsen och Musiklekplatsen ter sig Djungellekplatsen som mer mångsidig för såväl övnings-, konstruktions-, och symbollekar tack vare variationen av naturligt löst material samt vegetationens rumsskapande förmåga. Vegetationen kan stimulera till konstruktionslekar som kojbyggen där fantasin öppnar upp möjligheter för vad materialen kan symbolisera. Vegetationen på platsen bildar rum som kan stödja barns symbollekar samtidigt som material från platsen kan fungera som rekvisita. För barn som tycker om att leka symbollekar och är i en ålder där de kan lösgöra sig från det de ser och låta vegetationen få symbolisera det som krävs i leken är Djungellekplatsen säkerligen en inspirerande och fantasieggande lekplats. På det sättet är det en lekplats som i hög grad går att påverka och modifiera i leken.

4. DEN FÖRÄNDERLIGA LEKPLATSEN

FÖRSLAG FÖR PÅVERKBARA LEKMILJÖER

Slutsatserna från litteraturstudien och platsanalyserna ligger till grund för den följande delen av uppsatsen, där några olika sätt att öka påverkbarheten i lekmiljöer presenteras. Både litteraturstudien och platsanalyserna visade att löst material har betydelse för en lekmiljö som ska kunna gå att påverka i leken. Eftersom de funna materialen till största del var löst material från vegetation och lösa markmaterial, visar följande exempel på förslag för hur man med lekredskap kan uppmuntra till lek med redan tillgängligt löst material. De följande exemplena är alltså tänkta att kunna användas tillsammans med material som är vanliga att finna på offentliga lekplatser, som växtdelar och sand. Idéerna är enkla att utföra och kan integreras i redan existerande lekmiljöer som saknar påverkbara element eller i gestaltning av nya lekmiljöer i en urban kontext. De skulle också kunna utformas som en del av en lekplats med temat påverkbarhet. Bilden som visas på nästa sida ska läsas som en schematisk skiss med förslag på olika element som går att använda i gestaltningen av en påverkbar lekmiljö.

Förslaget har sin utgångspunkt i en påverkbar lekmiljö där en variation av material finns till hands. Tillgången till dessa är tänkta att uppmuntra till lek både med och utan lekredskap. Den föränderliga lekplatsen har exempel på material som kan vara intressanta på en lekplats och som tillsammans med gestaltungsförslagen är möjliga att påverka i leken. Ett förslag uppmuntrar till konstruktionslekar i form av kojbygge, ett förslag behandlar interaktion med ljus i lekmiljöer och ett förslag syftar till att ta hand om sand som material. Förutsättningen för dessa förslag är lekskogen som bidrar med miljöer för symbolleken och är en källa till material.

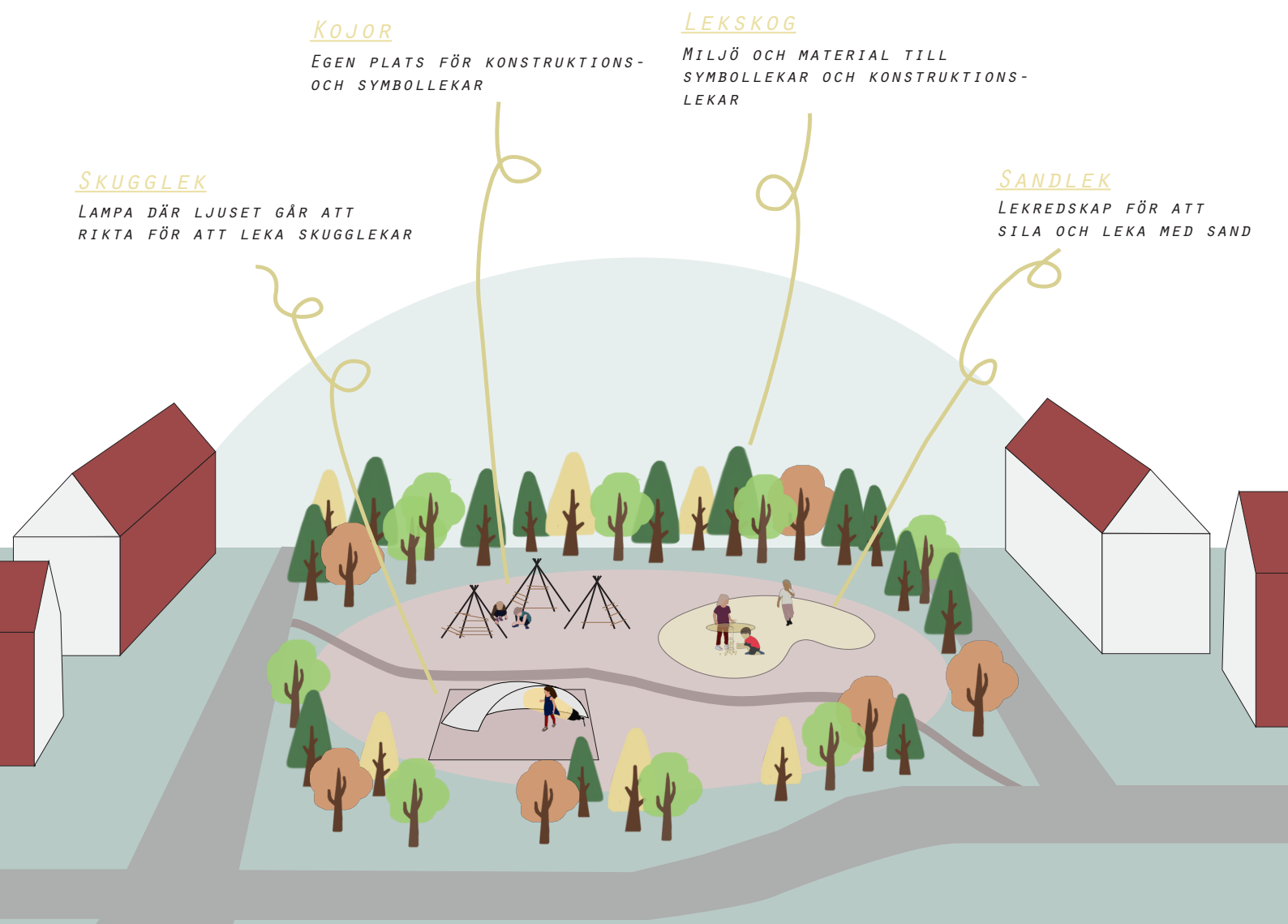

Bild 26. Den föränderliga lekplatsen.

LEKSKOG

Att plantera en lekskog med ett medvetet urval av olika arter utgör en potential för att samla växtmaterial till olika typer av lek; övningslek, konstruktions- och symbollek. Litteraturstudien visade att löst material, och framförallt en variation av det kan bidra till kreativ lek. Speciellt för yngre barn kan material från naturen vara ett bra sätt att konkret närma sig den fysiska miljön. Materialet kan också underlätta för samspel barn emellan.

MATERIAL TILL SYMBOL-
LEKAR OCH KOJBYGGEN

MATERIAL TILL
SKUGGLEKAR

Växtdelar som löv, kottar och pinnar i olika storlekar kan bli värdefull rekvisita i fantasileken. Löv av olika slag kan inspirera till lek och en variation av löv- och barrträd ger olika former och färger att ta med i leken. Löven kan användas som segel till barkbåtar, som pengar när barnen leker kiosk eller som bröd till korven som egentligen är en pinne. Dessutom är växtdelar nödvändiga som byggmaterial för kojor och detta material kan vara inspirera till konstruktionslek av alla dess slag. Intill lekskogen finns ett dike där vatten kan samlas när det regnar. Tillsammans med lösa markmaterial och växtdelar kan det vara en bestandsdel i övnings- och konstruktionsleken.

SNABBVÄXANDE

Sälg - *Salix caprea*Hassel - *Corylus avellana*Måbär - *Ribes alpinum*Skogskornell - *Cornus sanguinea*

För lekskogen föreslås snabbväxande buskar som sälg och hassel som tål att barn leker i buskagen och bryter av grenar då och då. För växter som kan vara spännande som lekmaterial föreslås exempelvis röda vinbär, platan, rödek, svarttall och himalayabjörk. De har alla olika kvaliteter som kan stimulera barns fantasi och lek. Platan har stora löv som tack vare sin tjocklek håller långt in på hösten. Rödek har löv med en intressant form och stark höstfärg. Tall och svarttall har kottar och svarttallens barr är långa och kan vara roliga att inkludera i leken.

LEKMATERIAL

Röda vinbär - *Ribes rubrum*Himalayabjörk - *Betula utilis* var. *jacquemontii*Platan - *Platanus hispanica*Rödek - *Quercus rubra*

LEKMATERIAL

Tall - *Pinus sylvestris*Svarttall - *Pinus nigra*Tuvrör - *Calamagrostis acutiflora* 'Karl Foerster'Bambu - *Fargesia murielae*

Bild 27. Sektion över lekskogen med hassel, sälg och måbär.

LJUS OCH SKUGGOR

Något som jag stött på i litteraturen var hur man kan integrera ljus i lekmiljöer. Backman och Johansson (2018) kom med ett förslag att göra ljusarmaturen på lekplatser i lekfulla utformningar och i en lägre höjd så att barnen kan se och glädjas åt ljuskällan. De föreslår också att man kan arbeta med ljusprojektioner med olika mönster eller färger att involvera i barnens lek. Det gjorde mig inspirerad till en ljusinstallation som kunde vara påverkbar. Med hjälp av belysning skulle man kunna rikta en ljuskälla på ett sådant sätt att det går att leka skugglekar. Med en av- och påknapp och en flyttbar ljusstråle kan

detta vara ett relativt enkelt sätt att erbjuda påverkbarhet på offentliga lekplatser. Tillsammans med material från lekskogen kan barn med hjälp av sin fantasi, och kanske instruktioner på lekplatsen, experimentera med skuggor. I ett land som Sverige där många eftermiddagar och kvällar på året är mörka kan lekar med ljus vara ett passande inslag.

För att förstärka skuggor så att det kan vara möjligt att leka skugglekar på molniga dagar är ett förslag att avskärma ljuskällan och rikta den mot en vägg för att skuggor ska synas tydligare.

SÅ HÄR GÖR DU SKUGGDJUR

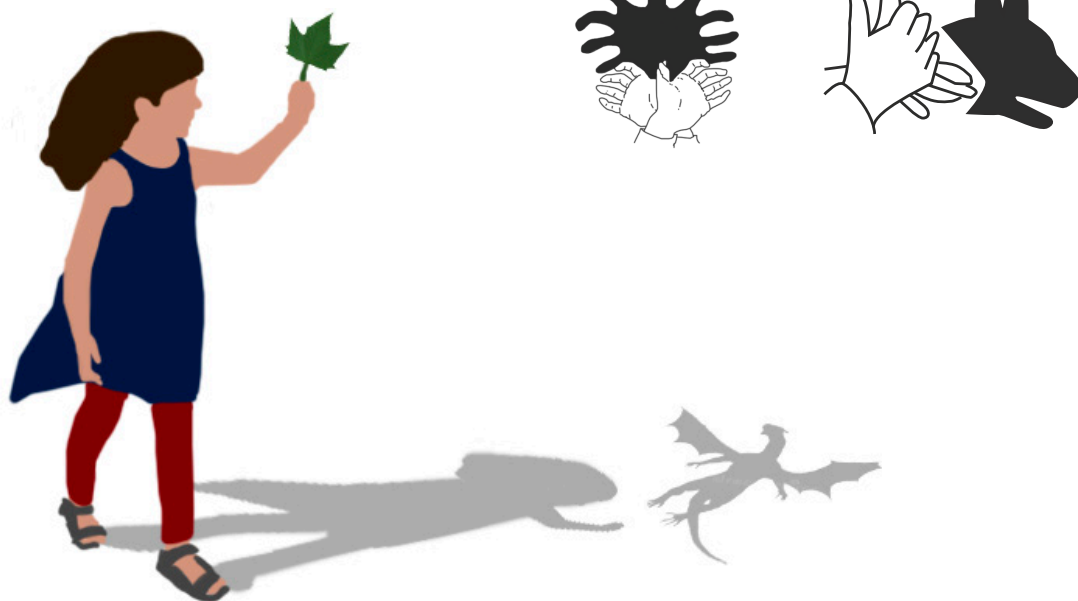

Bild 28. Skugglek med löv.

Bild 29. På soliga dagar när ljuset är för starkt för att använda lampan kan avskärmningen ha en annan funktion. Väggarna kan utformas med hål i olika former som släpper igenom solljuset och skapar mönster.

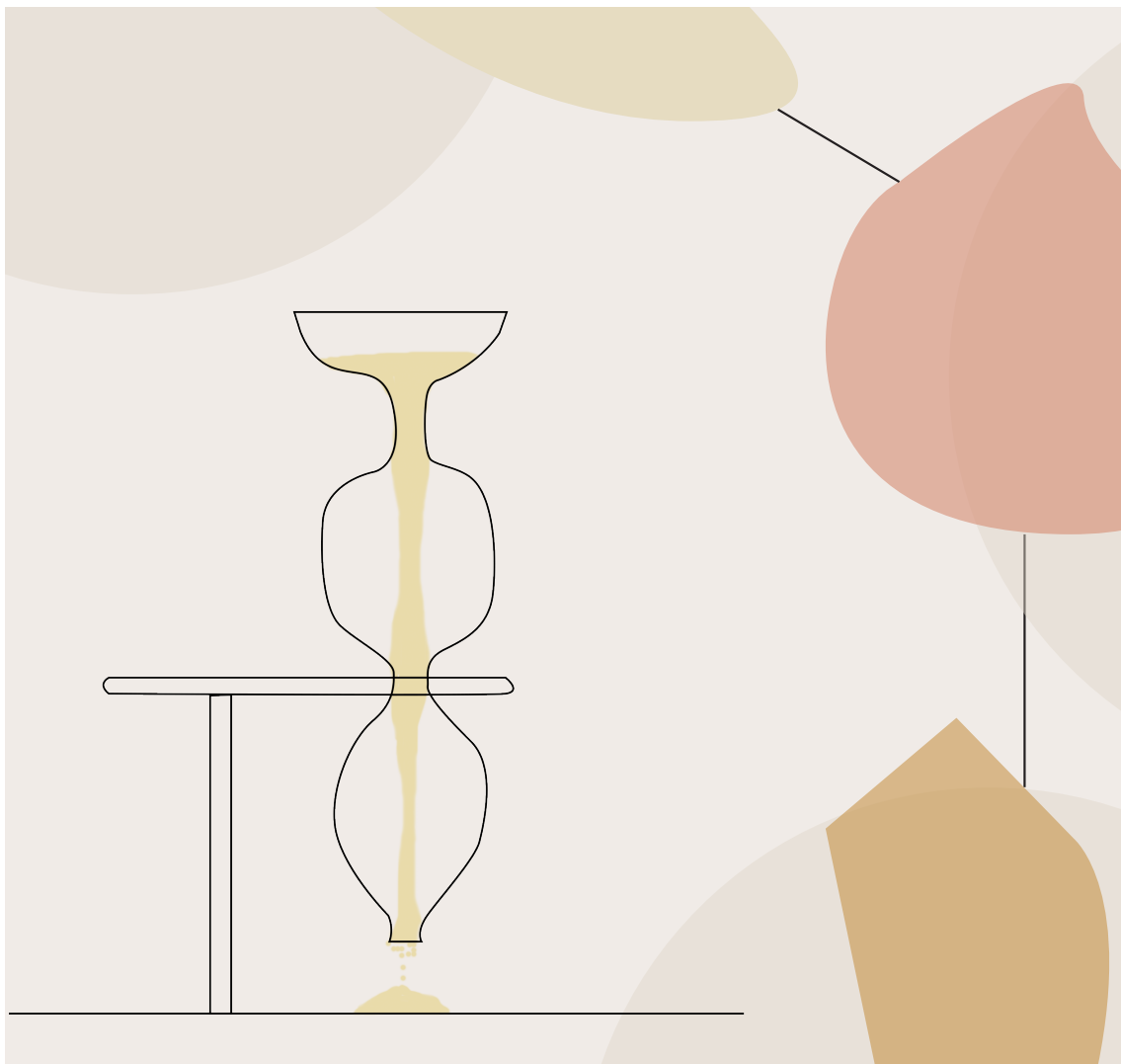

Bild 30. På molnigare dagar kan ljuset och skuggorna bli tydligare av att riktas mot en vägg. Insidan av det lilla huset blir samtidigt mörkare vilket ytterligare kan förstärka skuggor.

LEK MED SAND

Sand är ett material som finns på de flesta lekplatser. På offentliga lekplatser saknas ofta lekredskap att leka med sanden, förutom de spadar och hinkar man själv tar med sig. Ett förslag för att ta tillvara på sanden som material är redskap där barn kan leka med materialet på olika sätt.

Med ett genomskinligt rör genom ett bakkbord kan barnen sila ner sanden. En annan variant är en timglasform som går att fylla på och vända på eller andra varianter där sanden kan silas eller samlas.

Bild 31. Skiss på timglas där sand kan silas igenom.

Bild 32. Ett bakkbord där barn kan hålla ner sand och sila den kan vara ett enkelt lekredskap för övningslekar. Bordsskivan och den översta delen av röret är gjort i ett genomskinligt material så att sanden går att se på vägen ner. I den nedre delen av röret finns en öppning. Med två skivor går det att snurra för att välja en sil med hål i botten eller en skiva som stoppar sanden från att rinna ut.

KOJOR

Under arbetets gång har idéer för påverkbara lekmöjligheter dykt upp. Parallellt med att jag läste forskning om betydelsen för barn att skapa egna platser såg jag hur material från vegetation hade använts till kojbyggen både på Djungellekplatsen och i Pildammsparken, ett stenkast från Teaterlekplatsen. På Musiklekplatsen och Teaterlekplatsen såg jag inga spår av kojbyggen, vilket kan bero på att miljön inte erbjuder samma

förutsättningar för det. Tillgången till löst material är nödvändigt för kojbyggen och både på Musiklekplatsen och Teaterlekplatsen var tillgången relativt liten. Andra faktorer kan också spela in för om en miljö fungerar bra för att bygga kojor. En plats som är ostörd där barn kan få ta platsen i anspråk passar kanske bättre för en tidskrävande aktivitet som kojbygge.

Bild 33. Lekiosk på Teaterlekplatsen i Malmö.

Bild 34. Koj byggd mot ett träd i Pildammsparken.

Jämför man lekkiosken på Teaterlekplatsen med kojorna på Djungellekplatsen är lekkiosken mer bestämd i lektemat. Den är placerad vid ingången och föreställer en kiosk där man kan köpa biljetter till teatern. I bästa fall kan den uppmuntra till lek efter temat men i värsta fall hämmar temat leken. Jämför man den med de egenbyggda kojorna på Djungellekplatsen och i Pildammsparken är den statisk och erbjuder inte mycket för att kunna påverka eller förändra temat i leken. En blandning mellan dessa kojor skulle kunna vara en

stomme till en koja som man med hjälp av grenar skulle kunna bygga upp som man vill - med väggar och dörrar eller fönster. Den färdigbyggda grunden kan uppmuntra till kojbygge och samtidigt lämna rum för att själv bygga en koja som passar till leken. Dessa skulle kunna utföras i olika storlekar för att rikta sig till flera åldrar. Förutom att vara stommar för att bygga vidare på kan de också fungera som rum för andra lekar där barn kan samlas.

Bild 35. Grundstruktur till en koja med fem sidor. På stommen är det möjligt att bygga upp väggar genom att haka på grenar och pinnar.

Bild 36. Kojorna kan användas på olika sätt, de kan förutom att vara en konstruktionsgrund vara rum där olika lekar kan få ta plats.

SAMMANFATTNING

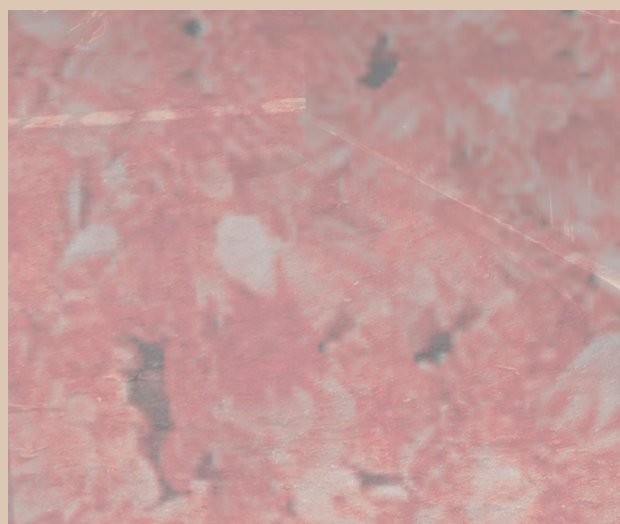
De förslag som redovisas i detta avsnitt är idéer för hur man kan öka möjligheten till påverkbarhet i lekmiljöer. Några av exemplena är idéer för redskap att modifiera och konstruera med tillsammans med tillgängliga material. En idé handlar om att tillföra ljus och därmed skuggor till lekplatsen. Även förslag på vilka växtmaterial som kan användas för att skapa en påverkbar lekmiljö har presenterats.

Ett begränsat antal förslag över föränderliga lekelement med olika teman har visats. Det finns naturligtvis ytterligare möjligheter vid utformning av påverkbara lekmiljöer. Till exempel kan topografin ha stor betydelse för lekens utveckling. Olika sätt att samla vatten i diken och håligheter kan också vara värdefullt i en lekmiljö, framförallt för övnings- och konstruktionslekar.

En variation av lösa markmaterial kan även det bidra till en lekmiljö rik på möjligheter att påverka. Markmaterial som sand, grus, barkflis och stenar kan vara intressanta att tillföra till en föränderlig lekplats tillsammans med lekredskap som kan göra en lek med kända material mer spännande. Liksom Norén-Björn konstaterar är övningsleken som mest lockande när något både är välkänt men samtidigt innehåller något nytt.

5. AVSLUTNING

DISKUSSION

Syftet med detta arbete har varit att undersöka föränderlighet och möjligheten till påverkan som en kvalitetsaspekt av lekmiljön. Utifrån litteraturöversikten kan det konstateras att de aspekter som visat sig vara viktiga för påverkbara lekmiljöer framförallt är tillgången till löst material och lekmiljöer som går att förändra. Men detta är någonting som till stor del saknas på de flesta offentliga lekplatser. Backman och Johansson (2018) tar upp svårigheten med att införa löst lekmaterial till offentliga platser. De ger exempel på hur man skulle kunna erbjuda mer löst lekmaterial till offentliga lekmiljöer. Bland annat tar de upp möjligheten med samarbeten där kommunen köper in löst lekmaterial och caféer eller butiker kan låna ut materialet när de har öppet. Att hyra eller låna ut material på offentliga lekplatser har man prövat på flera platser i Malmö. I Folkets park finns det sparkcyklar att låna (Backman & Johansson 2018). På vintern finns det även skridskor att låna och det har varit möjligt att låna bordtennisrack från en glassbar i närheten. Sara Fridh på Malmö stad berättade att man tidigare har lånat ut små skottkärror med hjälp av ett pantsystem på Trädgårdslekplatsen i Gyllins trädgård. Tyvärr fungerade det inte så bra då det har förekommit stölder. Det är också svårt att införa lekredskap med lösa delar på offentliga lekplatser utan bemanning på grund av kraven på säkerhet.

Då det, som framgått här, kan vara besvärligt att ha löst material på offentliga lekplatser, på grund av stöldrisk och säkerhetskrav, är det material som erbjuds på de flesta lekplatser löst material från vegetation och lösa markmaterial av olika slag. Detta är ett enkelt sätt att inkludera löst material i lekmiljöer då det är relativt billigt och tåligt. Dessutom går det att ha på obemannade lekplatser. Eftersom det ofta är en allmän brist på grönska i urbana miljöer finns det även andra fördelar med att integrera mer vegetation i lekmiljöer.

Landskapsarkitekten Lena Jungmark (2019) berättade att när Djungellekplatsen planerades och anlades kom mycket kritik mot att ha så mycket vegetation. De boende var oroad över att vegetationen skulle leda till en sämre översikt över barnen och att grönskan skulle locka till sig oönskade besökare och att områdets attraktivitet och huspriserna därigenom skulle sjunka. Idag finns en annan syn på grönskan och det är snarare någonting som lyfts

fram som positivt för ett områdes attraktivitet. Även i diskussionen om barns lekmiljöer är vegetation någonting som idag ses som positivt och har kommit att användas mer och mer i utemiljöer för barn. Fridh (2019) som planerade Fiskelekplatsen 2014 på Varbergsplan i Malmö beskrev hur det även där fanns ett motstånd mot att ha mycket vegetation på platsen, då det tidigare hade funnits problem med droger som gömdes i buskarna. Dock berättade hon att den nya lekplatsen hade påverkat platsen positivt och att det inte fanns problem med skadegörelse eller droger på lekplatsen idag. Detta visar hur en omgestaltning av en plats kan förändra användandet och brukarnas omsorg om platsen. Vad gäller framgångarna med Fiskelekplatsen ligger mycket i att en eftersatt plats i staden fick en upprustning. Dock kan användningen av vegetation i stadsmiljö medföra vissa problem och därför begränsningar. En diskussion om upplevd trygghet och hur vegetation används i urbana miljöer är ständigt aktuell. I Malmö finns också ett reellt problem med droger och annat som göms i buskar och marktäckare. Vilken typ av vegetation som planteras och hur den sköts är därför av stor betydelse.

Fridh (2019) berättade att hon ser en skiftning i att det används mer vegetation på lekplatser idag än tidigare. Att använda mycket vegetation i urbana lekmiljöer, som i förslaget ovan för en föränderlig lekplats, kräver en hög skötselintensitet för att det inte ska bli skräpigt. Skötselmässigt är det lättare att ha en lekplats med mycket vegetation i områden som ligger i utkanten än centralt i staden där besökarna är fler. Men kanske behövs en djungellekplats som mest mitt i Malmö där det är ont om områden med träd och buskar att leka med och i. Förutom betydelsen av vegetation på lekplatser kan även platser med vegetation, som mindre skogspartier, vara värdefulla lekmiljöer. Det är viktigt att platser med vegetation finns i den urbana miljön även utanför lekplatsen då detta kan vara en kreativ plats där symbollekar och konstruktionslekar kan utvecklas. Områden med vegetation som inte är uttalade lekplatser kan också signalera att platsen är mer fri i hur den kan användas.

Lekplatsen spelar en viktig roll för barn i den urbana offentliga miljön. I en tid då platser för barn i den urbana offentliga miljön blir allt färre och mindre ställs höga krav på hur dessa miljöer gestaltas. Det blir även allt vanligare att förskolors utemiljöer bortprioriteras

i nya tätbebyggda områden. Ofta hänvisas förskolor till offentliga lekplatser då den egna förskolegården är för liten för hela verksamheten eller saknas helt. Detta ställer alltså andra krav på lekplatsens pedagogiska kvaliteter. Förändringsbara lekmiljöer kan ha en viktig funktion för att erbjuda en varierande lekmiljö. Förskolor kan behöva en miljö där barnen tillsammans med förskolepersonalen kan experimentera med olika element, till exempel kan tillgång till vatten vara något som är både lärorikt och spännande för barn att leka med. En påverkbar lekmiljö kan vara ett sätt tillgodose en lekmiljö med pedagogiska kvaliteter.

Det här arbetet har gett mig inblickar i vad som kan vara betydelsefullt för att skapa intressanta lekmiljöer. Att lekmiljön ska gå att påverka i leken är en beståndsdel för en dynamisk och varierande lekmiljö. Förutom utformningen har jag vid lekplatsbesöken också sett hur stor betydelse omgivningarna har för lekplatsen. Omgivningar kan erbjuda mycket att leka med på lekplatsen, som Teaterlekplatsen där Pildammsparken med mycket växtlighet omger lekplatsen. I en stad som Malmö där det finns begränsat med naturområden är det av stor vikt att vegetation integreras i barns lekmiljöer. Speciellt viktigt är det om det saknas vegetation i omgivningarna till lekplatsen. På de lekplatser jag har tittat på finns det relativt mycket vegetation runt omkring och på Djungellekplatsen är hela lekmiljön uppbyggd med hjälp av vegetation. Men detta är långt ifrån fallet på de flesta av temalekplatserna i Malmö, liksom på Malmös lekplatser generellt.

METODDISKUSSION

Inledningsvis navigerade jag i litteratur om barns lek, barns plats i urbana miljöer och barns lekmiljöer för att få en inblick i ämnet. Litteraturen som jag hittade om påverkbara lekmiljöer handlade framförallt om fördelar med löst material och återfanns i huvudsak inom ämnen som pedagogik och utbildning. Inom ämnet landskapsarkitektur fann jag inget specifikt skrivet om påverkbarhet eller möjlighet att förändra lekmiljön. Det är möjligt att de ord som använts som sökord har begränsat den funna litteraturen.

Under arbetets gång har en definition av påverkbarhet ibland varit svår att hålla sig till.

Den definition som jag har använt mig av har varit en miljö som i leken går att påverka och vars föränderliga egenskaper har betydelse för leken. När jag nu reflekterar över definitionen av påverkbarhet har det som visat sig vara relevant för en påverkbar lekmiljö varit tillgång till löst material, material som går att konstruera med och en rumslighet som går att påverka med olika medel.

En faktor som sannolikt har påverkat resultatet av lekplatsanalyserna är tiden för platsbesöken, som gjordes i februari. Användningen och även utformningen, speciellt vad gäller Djungellekplatsen, hade sett annorlunda ut om jag hade besökt platserna varmare dagar. Då hade trädens löv förstärkt platsens rumsligheter och lekmöjligheterna hade sett annorlunda ut.

NYA FRÅGOR

Många lyfter fram föränderlighet som en viktig faktor för en intressant lekmiljö. Trots detta är påverkbara lekmiljöer ett område som inte särskilt har forskats om. Efter att ha tittat på lekmiljöer med utgångspunkt i påverkbarhet skulle det vara intressant att studera mer ingående hur barn faktiskt påverkar sin miljö i leken och vilka krav det ställer på lekmiljöer för att de ska kunna förändras. I vilken utsträckning används påverkbara lekredskap på lekplatser? Det skulle också vara intressant att vidare undersöka exempel på hur man har haft ambition att utforma påverkbara lekmiljöer. För att skapa relevanta och intressanta lekmiljöer är det viktigt att inkludera barnens perspektiv. För att förankra barnens perspektiv i lekmiljö skulle det vara intressant att involvera barn i utformning av påverkbara lekmiljöer.

Det finns svårigheter med att införa löst material på offentliga lekplatser. En lösning är att ha bemannade bygglekplatser. I Malmö drivs projektet Guldängen av den ideella föreningen Växtverket där barn tillsammans med personal får bygga, odla och leka tillsammans. Syftet är att göra det möjligt för barn i Malmö att utforska och inspireras av stadens gröna närmiljöer. Det hade varit intressant att följa liknande satsningar och diskutera hur man med hjälp av bemannade lekplatser kan erbjuda lekmiljöer med större

möjlighet till påverkan och föränderlighet.

REFERENSER

BÖCKER

Fagerli, Oddvar, Lillemyr, Ole Fredrik, Søbstad, Frode (2001). *Vad är förskolepedagogik?* Lund: Studentlitteratur

Jansson, Märith & Klintborg Ahlklo, Åsa (red.) (2016). *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2017). *Den fria lekens Pedagogik: teori och praktik om fantasileken*. Första upplagan Stockholm: Liber

Norén-Björn, Eva, Andersson, Inger & Mårtensson, Fredrika (1993). *Uteboken*. Stockholm: Liber utbildning

Norén-Björn, Eva (1977). *Lek, lekplatser och lekredskap: en utvecklingspsykologisk studie av barns lek på lekplatser*. Stockholm: Lekmiljörådet

Olsson, Titti (1998). *Människans natur: det grönas betydelse för vårt välbefinnande*. Stockholm: Bygghälsöförskningsrådet

ARTIKLAR OCH UPPSATSER

Backman, Amanda och Johansson, Ann-Sofie (2018). *PLAYSPOTS - ett sätt att skapa lekvänliga stadsrum genom punktvisa insatser?* Sveriges Lantbruksuniversitet.

Ballidin, Jutta (2010). *Barndomens geografi och platser för nuet. Möjligheter och utmaningar*. I Qvarsebo, Jonas & Tallberg Broman, Ingegerd (red.) *Från storslagna visioner till professionell bedömning: om barndom, utbildning och styrning*. Malmö: Lärarutbildningen, Malmö högskola. s. 135-147
Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2043/10414>

Cerwén, Gunnar (2010). *Dirigera stadens orkester*. *Movium Bulletinen* nr 1-2: 1-16.
http://www.ljudplanering.se/wp-content/uploads/2013/10/movium-bulletinen_1-2_2010.pdf (Hämtad 2019-03-04).

Ekeröth, Karl-Johan (2011). *Invokated - En interaktiv lek med ljud*. Göteborgs universitet/ Högskolan för design och konsthantverk.

Erlandsson, Thomas (2010). *Ljudinstallationer i Sveriges utemiljö*. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Hedfors, Per och Westergren, Carola (2004). Hur ska parken klinga? Moviums Gröna Fakta nr 6. <http://www.movium.slu.se/system/files/news/7593/files/Fakta2004-6.pdf> (Hämtad 2019-08-26).

Jansson, Märit (2009). *Management and Use of Public Outdoor Playgrounds*. Diss., Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning Alnarp, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Kylin, Maria (2004). *Från koja till plan*. Diss., Institutionen för landskapsplanering Alnarp, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Mårtensson, Fredrika (2004). *Landskapet i leken - En studie av utomhuslek på förskolegården*. Diss., Institutionen för landskapsplanering Alnarp, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Pettersson, Ulrika (2010). *Vilka lekformer tar gestalt i två förskolor?* Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete, Stockholms Universitet.

Shackell, Aileen; Butler, Nicola; Doyle, Phil & Ball, David (2008). *Design for Play: A guide to creating successful play spaces*. Nottingham: Play England. Tillgänglig: <http://www.freeplaynetwork.org.uk/pubs/design-for-play.pdf> (Hämtad 2019-03-04)

Woolley, Helen och Lowe, Alison (2013). Exploring the relationship between design approach and play value of outdoor spaces. *Landscape Research*, 38(1), ss. 53-74. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/01426397.2011.640432>

DOKUMENT

Malmö stad, Malmö Gatukontor (2006). *Lekplatsprogram för Malmö*. Tillgänglig: <http://www.projektering.nu/files/Lekplatsprogram.pdf> (Hämtad 2019-03-04).

Göteborgs stad (2015). *Stadens ljus. Policy för belysning och ljussättning i Göteborg*. Tillgänglig: https://goteborg.se/wps/wcm/connect/56935e92-1e8f-4adf-85c2-1c6718cbbd73/stadens_ljus.pdf?MOD=AJPERES

HEMSIDOR

Form/Design Center (2014). *Månadens formgivare*. <https://www.formdesigncenter.com/program/manadens-formgivare-annika-carlsson/> (Besökt 2019-05-06)

Grönlund, Anders (2011). *Malmö satsar på temalekplatser*. Förskolan. <https://forskolan.>

se/malmo-satsar-pa-temalekplatser/ (Besökt 2019-05-06)

Jungmark, Lena (2018). *Förskolor och lekplatser*. <http://www.lenajungmark.com/work#/19-photographs/> (Besökt 2019-05-06)

Växtvärket (2019). *Guldängen* <http://www.vaxtvarket.se/guldangen/> (Besökt 2019-05-06)

PERSONLIG KONTAKT

Sara Fridh, Projektledande landskapsarkitekt och programansvarig för Malmö stads lekplatser, fastighets- och gatukontoret, Malmö den 11 februari 2019

Lena Jungmark, landskapsarkitekt, koordinator för barn- och unga-frågor på Tankesmedjan Movium, Alnarp den 7 mars 2019